

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona).
Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Bartha Béla dr. jogtanárhoz** (Nagy-Csapó-utca 396.) intézendők.

Szabadságszülő március, Magyarország fényes hajnala köszöntlek! Légy üdvöz felszázad multán te bimbótfakasztó, nemzetébresztő negyvennyolcadiki tavaszelo! Feléd száll az emlékezet, a remény, a vágy, a lelkesedés. Dicsőségedben fürdik a késő utód lelke s mámorodban úszik minden magyar kebel. Százszorosan a mienk, akik a Krisztusban szabadságra születünk, s napod föltetszésében, szózatossá igéidben, örök-időkre szóló alkotásaidban a hit- és lelkiismereti szabadság fenséges reggelét ünnepejük.

Több mint 300 esztendőn át küzdöttek apáink, a reformáció martyr-hősei; ették az üldöztetés keserű kenyerét, fenéig üritették a szenvedések kintelt poharát, de elhullott, hátrahagyott néma csontjaik, mint a Deukalion és Pyrrha kövei, megelevenedtek, hogy belőlük új nemzedék származzék, mely elveik-, eszméiktől áthatva nemzeteket vezessen a szabadság ösvényére. Nekünk a negyvennyolcadiki március nem egy hirtelen elötünt varázslatos álomkép. nem is százados lépésekkel haladó órák és napok káprázata, hanem régi óhajtasunk teljesülése, három százados küzdelmünk megvalósulása, a reformáció tiszta incarnációja.

A reformációnak világot újjászülő eszméi telítették meg 50 évvel ezelőtt a levegőt s tették termékenynyé a jobb és nemesebb lelkeket. Nem felekezeti tan volt többé, hanem általános emberi igazsággá emelkedett a hit- gondolat és lelkiismereti szabadság magasztos törvénye. Felvilágosult katolikusok harcoltak érte első sorban, kitartóan lángoló lelkesedéssel. Bontogatták a vallásfele-

kezetek, a népek és polgárok között levő válaszfalakat, hirdették az egyéni jogot s lettek a kölcsönös viszonyosságnak bátor sőt rettenthetlen szószólói. *Beöthy Ödön*, a „papok kalapácsa“ a negyvennyolcadiki tüneményes idöket előkészítő évek országgyűlésein katolikus létére a legtisztább protestáns elvi alapon tiltakozik a hierarchia jogbitorlása ellen, támadja Loyola katonáit s meri nevezni a papuralmi tendenciákkal teljes királyi leiratot olyannak, a melynek „minden betűjéből egy kis jezsuita üti ki a fejét“. A szintén katolikus *gróf Batthyány Kázmér* pedig azt a liberális nyilatkozatot teszi, mely szerint „ő ezen ideát: uralkodó vallás, magával a keresztyén vallás szellemével annyira ellenkezőnek tartja, hogy mindazon törvényt, mely ezen szennyet viseli magán, változtatni forrón kívánja s ez okból a teljes és tökéletes viszonyosságra szavaz“. A protestáns szellemnek oly erőteljes megnyilatkozása ez, minöt Magyarországon a 48-iki szabadelvű törvények létrejötte előtt a tiszántúli ev. ref. egyházkerület kockáztat újra meg az országgyűléshez intézett kérvényében: „Kívánunk — úgymond — általános lelkiismeret-szabadságot, hitfelekezetek közötti teljes és tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot, következés képen az *uralkodó s bevett vallásoknak nevét, emlékezetét, eszméjét is örökre megszüntetni óhajtjuk*“.

Ha ezernyolcszáznegyvennyolc nekünk, protestánsoknak temérdek zaklattatásunk és szenvedéseink után homlokunkat glórifikálta, ha békés, nyugalmas fejlődést biztosított számunkra, ha állami támogatásban részesített, tette ezt, hogy hazafiúi érdemeink jutalmát ne emlegessük, hogy honpolgári jogainkra ne hivatkozzunk, tette ezt épen azon elvből kifolyólag, melyet a protestantizmus adott a világnak, mely tagadja az abszolot hatalmat, követeli az egyéni, lelkiismereti és

gondolatszabadságot, a kritika teljes jogát; kívánja az egyenlőséget, de nem egyformaságot (aequalitatem, sed non uniformitatem,) a testvériséget, de nem a nemzetek mesterséges egygyé forrasztását, ahogy azt a különben lángeszű II ik József balgatagúl megkísérlette.

Látni való, hogy a 48 márciusi korszakos napok vezéreszméje ugyanaz, ami a XVI-ik században a nagy Németország és a szabad Helvétia levegőjét s népeit forrongásba hozta, s ami azóta, mint valódi isteni ihlet, nem szűnik meg az emberiség életében jótékonyan működni s népeket, nemzeteket vezetni előbbre a tökéletesedés útján. Ez a vezéreszme lebegett a márciusi ifjuság előtt, mikor lázban égve megkésztette az országgyűléshez intézett kérvényét s különösen annak első (sajtószabadság), 2-ik (felelős miniszterium), 4-ik (törvény előtti egyenlőség polgári és vallási tekintetben), 6-ik (közös teherviselés), 7-ik (képviselő egyenlőség alapján) és 8-ik (úrbéri viszonyok megszüntetése) pontjait; ez íratta a költővel nemzeti dalát; ez ösztönözte negyvennyolcunk bálványozott alakját; ez alkotta meg márc. 23-ikán a független miniszteriumot s ebből sarjadzottak fel a még e hó végén elkészült 48-iki liberális törvények.

Azonban évszázadok és ezredek múlnak el, míg a nemzetek életében ismétlődik egy-egy negyvennyolcadiki március. A kivillant nap

csakhamar borúba hanyatlott hazánk egén. De míg a pusztában bujdosánk is, tüzoszlopként világolt az előttünk, hogy vezesse félénk, botor-káló lépteinket, s csudálatos erőt adjon bajnoki embereinknek a legnagyobb szükség idején, az abszolút uralom nyílt parancsainak szomorú korszakában.

Elmúlt az is, megviradt újra. A protestantismus vezérfénye mellett haladunk előre, már feljutottunk a Nébó hegyére, belátjuk az ígéret földjét s talán el is érzük nemsokára. A negyvennyolcadiki törvények szelleme érinti kormányunkat, mikor kiegészíti tanítóink fizetését, fokozatosan segíve közegyházunkat és iskoláinkat s javaslatot nyújt a törvényhozás elé nyomorgó lelkészeink állapotának könnyítése ügyében. De a szellem még nem kelt ki egészen sírjából, melyet elhullott hőseink ezreinek piros vére öntözött meg. Csak bontogatja szárnyait, csak nyitogatja koporsójának zárait, már nem soká késhefők. Kitor és eget kér. Diadalmaskodik a folyton ható protestáns elv, eljön reánk a teljes viszonyosság boldog időszaka s egész mívoltában érvényesül a negyvennyolcadiki humán-törvény.

Ebben az édes reményben üdvözöllek újra ötvenedik évfordulódon szabadságszülő március, Magyarország fényes hajnala!

S. Szabó József.

TÁRCA. ÉNEK.

— 1848 félszázados ünnepére, 1898. március 15. —

Daltam: 84. Zsoltár: „Óh seregeknek Istene!”

Ebredj magyar! hajnal virul
Messzeföldnek határirúl.
Ez ünnepnap ragyogva mondja.
Hogy ezelőtt félszázaddal,
Mikor föltetszett a hajnal;
Nagy volt reád az Urnak gondja.
Nem, a magyar nem veszhet el, —
Félszázadot ma ünnepel.

Aldjuk érte a nagy Istent,
Ki él örökidőn ott fent.
És szeressük ezt a szép hazát.
Nagyjainkat eltemettük,
Új sarjadék nő felettük,
Mely megvédi minden igazát.
Nem, a magyar nem veszhet el, —
Félszázadot ma ünnepel.

Ezredévét megérte már,
Nem vitte el az ellenár.
S legszebbik év a múlt ezerben,
A melyre ma emlékezünk,

S érte hálát zengedezünk
Hozzád szállván Atyánk! lélekben.
Te a magyart nem vesztet el,
Mely e napon hön ünnepel.

Id. Lénárd István.

A tiszántúli ref. egyházkerület 1848-ban.

Azt óhajtom nagy vonásokban, de lehető hiven e lapokra vetni, hogy miként viselkedett és mit tett egyházkerületünk 50 évvel ezelőtt, a legnemesebb emberi eszmék megvalósulása s jogok érvényre juttatásakor, nemzetünk titáni harcainak közepette.

Mindjárt az epochális év első napjaiban, 1848. január 9-én gyűlést tartott a kerület nagynevű és tekintélyű püspökének, Szoboszlai Pap Istvánnak elnöklété alatt. E gyűlésen fontos előterjesztést és indítványt tett a püspök az 1844. III-ik t.-c. ügyében, mely a 48-iki liberális törvények előfutárjaként — tudvalevőleg — a vegyes házaspárok esketésére és az áttérésre vonatkozik. Ezeket illetőleg a gyakorlat által igazolt többenemű aggodalmakat hozott fel a püspök s bár elismerte, hogy a törvény, kimondván a prot. papok érvényes házasságkötését vegyes pároknál, határozott haladást mutat, de rámutatott arra is, hogy a kath. plébánusok e törvényt a házaspárok ki sem hirdetése, vagy a kihirdetésről szóló bizonyítvány megtagadása következtében folyton kijátszák. — Az áttérési törvényt is az írott bizonyítványok miatt félti s panasolja, hogy az áttérő

A megoldás.

A mi kérdésünknek, a lelkészi fizetések rendezésének a megoldását értem a közokt. miniszter immár ismeretes törvényjavaslatával, a melynek jótéteményét Gergely Károly úr dotációeskának nevezi, a melynek reánk nézve sértő megalkotását feltünteti Ujfalussy Béla úr, kimutatván statisztikai adatokkal méltánytalanságát a javaslatnak, mely ugyanolyan segedelmet ad állami közjövödelmekből, az állam terheinek aránytalanul csekély részét hordozó g. kel. felekezetek pópáinak, mint a legtöbb terhet viselő ref. vallásu polgárság lelkészeinek; valamint reá mutatván arra az állampolitikai tévedésre, mely a nemzetiségeket az állam fentartására rendelt közjövödelmekből éppen úgy segélyezi, mint a hazának egyetlen biztos támasztó oszlopait, azzal a törvényjavaslattal, a melyhez mintegy információt adni, annak teljessé, mind a két félre (lelkészek és adózó nép) megnyugvást hozóvá tételére mintegy eszmét adni a prot. lelkészek s.-szentgyörgyi értekezlete a múlt év december 7-ikén deputációt választott; a melynek könyeket letörlő hatása mellett annak nagy hiányait, fogyatékosságát, illetőleg az adózó népre és a lelkészek egy részére semmi jót, könnyebbülést nem hozó voltát mi érezzük, a mint én annak hangot adtam már ezelőtt több mint egy esztendővel a Prot. Közlöny 1897. 5-ik számában kiadott „A lelkészi illetmények kiegészítése” c. cikkemben, — még akkor, a mikor a vallás- és közokt. miniszter eszaktornyai programbeszédében bejelentette az országnak szándékát törvényjavaslat készítése iránt, a lelkészi illetmények kiegészítése felől, kifejtve még elég korán, — ha az ilyen de profundis jött hangot szokás volna valahol meghallgatni — hogy „az illetmények kiegészítése” bennünket ki nem elégíthet, meg nem nyugtathat, lévén az nem rendezés, hanem félrendszer, mely a míg annak a „kiegészít-

tett” lelkészeknek sem ad teljes szabadulást, ott hagyván őt ezentúl is kinlódni, vesződni fizetése egy részével, — addig keserűséget támaszt bent az egyház kebelében, az elégtelenség talán irigység érzését keltve fel a lelkészek azon részében, mely a mai gazdasági viszonyok által annyira megkövetelt készpénz-segedelemben ezentúl sem részesül sehonnan. Szabad-e az egyháznak eltérni, tétlenül nézni, hogy bárhonnan, még ha jó szándékkal is, a szörnyű zívajjal zúgó mindenféle elégtelenség, forrongás, visszavonás mellett, ugyanezek feltámasztásának épen az egyházi szolgálókban, a kiknek teljes lelki nyugalommal, csendes szívvel munkálkodni, az egyház vihártépdeste hajóját tornyosuló habok, sziklák között, tátongó örvények felett kell vezetni, kormányozni.

Éppen azért most, a mikor a törvényjavaslat már beterveztve van, a konventnek talán e tárgyban is összehívott gyűlése előtt elmondom a következőket:

A tárgy érdemére vonatkozó gondolataim, illetőleg tények elmondása előtt azonban kijelentem, hogy én e törvényjavaslat megalkotását, az országgyűlés elé terjesztését jogi szempontból helytelennek tartom, mint a mely a prot. egyházakról is, azok híre, tudta, megkérdezése nélkül akar, azoknak beléletére vonatkozó intézkedést törvényileg tételni. A prot. egyházak alkotmánya legkevésbé türi azt, hogy rólunk, nélkülünk, még javunkra is határozzanak. Innen van, hogy jóllehet az újabb jogi felfogás — éppen hazánkban is — az iskolaügyet kizárólag az állam jogkörébe vonja, mégis a tiszántúli egyházkerület — e legéberebb öre mindenkor az egyház alkotmányának — 1869. aug. 15. és köv. napjain Debrecenben tartott közgyűlésén ünnepélyesen és erőlyesen övást tesz a népiskolai 1868: 38. t.cikk megalkotása ellen, sérelmesnek jelentvén azt egyházunkra nézve egyrészt azért, mert az és az annak végrehajtásáról intézkedő miniszteri rendeletek „a mi meghallgatásunk és beleegyezésünk nélkül iskoláink belügyeibe

családok kiskorú gyermekeiről a törvény nem intézkedik. A különben óvatos püspök előterjesztésén határozott elégedetlenség vonul végig, de az aggodalmak elosztását célzó indítványt nem tesz s csak azon sérelem orvoslását kívánja a helytartó tanácstól, melyszerint a katonai határörvidéken az 1844-iki vallásügyi törvények még kihirdetve nem voltak. A gyűlés mindenben helyeselte a püspök előterjesztését.

Hirtelen nagyot fordult az idő kereke. Jöttek a mámorító márciusi napok, megkezdődött a nemzeti átalakulás nagy munkája. Ez országos lázas öröm közepette tartotta a kerület 1848 márc. 22-én említett püspök elnöklése és befolyása alatt nevezetes rendkívüli közgyűlését. Már harcias hangok hallatszottak, azért az egyház emberei erősen hangoztatják a béke fentartását s körlevelekben útasítják a lelkészeket, hogy nem egyszer, de többször, mindaddig, míg az alkotandó új törvények kihirdetve nem lesznek „intézzenek a hívekhez a szószékből hatható: tanítást, serkentsék őket a rend, nyugalom, béke, személy- és vagyonbátorság védelmére.” Megírják az országos rendekhez a következő történelmi fontosságú kérvényüket:

„Előreboesátván azon nyilatkozatunkat, miszerint mi jelenleg vallásügyünk tekintetében az orsz. rendek iránt határtalan bizodalommal viseltetünk, közóhajtságunk a következő általános pontok alatt terjesztjük elő:

1. Kívánunk általános lekiismeretszabadságot, hitfelekezetek közötti teljes és tökéletes egyenlőséget és viszonyosságot, következésképen az uralkodó és bevett

vallásoknak nevét, emlékezetét, eszméjét is örökre megszüntetni óhajtjuk.

2. Kívánjuk, hogy minden vallásbeli felekezetek egyházi szükségait az álladalom kincstára teljesítse, hivatalnokait az álladalom fizesse, nyugdíjazza felekezeti népesség arányában.

3. Prot. katonák lelki szükségének teljesítése végett mindenütt prot. tábori lelkészek tartassanak.

4. Egyházi hivatalnokaink polgári állása, rangja határozottassék meg.

5. Ha és ahol valamely hitfelekezet képviseltetik, prot. felekezetünk is aránylag képviseltessék.

6. A protestánsok a magyar korona alatt mindenütt szabadon lakhassanak, vallási és polgári jogokat szabadon élvezhessenek.

7. A nevelés általános ügyét az álladalom felkarolván, elemi és reáliskolákban minden növendékek díj nélkül tanulhassanak; egyébiránt pedig minden felsőbbiskolák is minden hitfelekezethez tartozók előtt kölesönösen nyitva tartassanak.

8. Minden hitfelekezetbeli iskolának közköltiségeit, úgyszintén az azokban tanító egyéneknek fizetését, nyugdíjazását az álladalom fedezze.

9. A magyar nemzeti egyetem, nevének megfelelőleg, minden hitfelekezetre nézve, minden tekintetben közös legyen.

10. A hazában működő minden tanítóknak polgári állása, rangja megállapítottassék.

E kérvényt azonnal elküldik br. Vay Miklós

rendelkezőleg avatkoznak.“ De egyszermind „ünnepelesen nyilvánítja és igéri, hogy anyaszentegyházunk majd egy arra alkalmas időben és *törvényes alakzatban* leendő *kihallgatásakor* hajlandó lesz iskoláink ügyében a közhaza oltárára áldozatul hozni mindazt...“ stb. És a mikor némely liberális (!), mindenekfelett pedig loyális emberek ezért az állásfoglalásért megtámadták (mint azóta is már máskor is, a mikor ez az egyházkerület a prot. egyház híven őrzött és helyesen felismert egy vagy más érdekéért sikra szállt) a Tiszántúlt, mint a mely nem tudta, mit eszelepszik és a kortól elmaradt: Révész Imre a Magyar Prot. Egyh. és Isk. Figyelmező 1-ső évfolyamában 26 §-ra terjedő hatalmas tanulmányban védi, igazolja az egyházkerületet és vele a magyar prot. egyház alkotmányos jogát.

Már pedig, ha az iskolaügy felett lehet vitatkozni, hogy az az állam vagy az egyház jogkörébe tartozik-e, illetőleg mivel az eleitől fogva az egyházak kezében volt, vajjon az állam egy vagy más címen azt magának lefoglalhatja-e: de ahoz, hogy a lelkeszet kizárólag az egyházé, a felekezeteké, szó sem férven, azoknak az állam sem adhat, még adni sem adhat az egyház megkérdése nélkül; mert *egyházalkotmányunk sérelme nélkül sem jogokat tőlünk a mi beleegyezésünk nélkül elvenni nem lehet, de azokat vagy adományozásokat is osztogatni, elfogadni az egyház hivatalnokainak, mint ilyeneknek, az egyház beleegyezése nélkül nem lehet.* Ezért tehát el nem fogadható a miniszter javaslatának 3-ik §-a, mely azt mondja: „A 2-ik §-ban meghatározott jövedelmi kiegészítés igénybe vétele végett a lelkeszetek illetékes felekezeti főhatóságuk útján... a vallás és közokt. miniszterhez fordulhatnak.“ Annaira nem, hogy mivel itt is, mint minden kérdésben, az állammal csak az egyház egyeteme állhat szemben, csak azt teheti, hogy egy meghatározott összegben kérje az állami segédelmet, lelkeszeit

pedig ettől — ha ez álláspont helyessége felől a minisztert és törvényhozást meggyőzni nem lehetvén, a törvény ilyen módon hozatnék meg — az egyház egyeteme el is tilthatja.

Hogy ezen mi alkotmányos jogunkat a magyar államférfiak és törvényhozás ezelőtt ismerték és tiszteltben tartották, ennek bizonyosága az, hogy mikor az 1848-iki törvényhozás a 20. t.-cikkben, a 2-ik és 3-ik §-ban lefektette a vallásfelekezetek teljes egyenlőségének, viszonyosságának elvét, a melynek kifejezésül kijelenti, hogy mindeneknek minden egyh. és iskolai szükségéi közálladalmi költségek által fedeztessenek, — ezt rendel: „Ezen elvnek részletes alkalmazásával a miniszterium, az *illető hitfelekezetek meghallgatása után*, a közelebbi törvényhozás elibe kimerítő törvényjavaslatot fog terjeszteni.“

Hát a vallás- és közokt. miniszter mostani javaslata ez elvnek részletes alkalmazása akar-e lenni vagy nem?! Ha nem: akkor miért még mindig a fél cselekvés? Ha igen: úgy miért nem tett eleget a miniszter a mi, országos törvények által biztosított egyházalkotmányunk követelményeinek és az országos törvény rendelkezésének?! Miért nem a hitfelekezetek meghallgatása után készítet, azoknak beléletét mélyen érintő törvényjavaslatot?

Am gondolkozzék a miniszter bármiként; hozzá ő bár kapcsolatba javaslatát a jogfolytonság alapján az 1848: 20 t.-c. 3-ik §-ával, vagy hirdesse azt, hogy az ő mostani javaslata még nem annak az elvnek részletes alkalmazása: az reánk nézve közönyös, nekünk csak azt kell látnunk, hogy az ország törvényhozásában törvényt akarnak készíteni, egyházunk beléletére vonatkozót — rólunk, nélkülünk — tehát fel *kell* emelnünk tiltakozó szavunkat a *jogsérelem ellen!*

Ne értsenek félre! Mikor tiltakozásról szólok; mikor azt mondom, hogy nekünk az állam adni sem

főgondnokhoz Pozsonyba, hogy haladéktalanul terjessze az országgyűlés elé. Támogatására fölkéri még az ág. evangélikusok egyetemes felügyelőjét, gr. Zay Károlyt, valamint Debrecen város képviselőit: Komlóssy Lászlót és Sápó Sámuel. Az események azonban rohamosan követték egymást. Mielőtt a kérvény tárgyalás alá került volna, annak szellemében elkészült a 8 §-ból álló XX-ik t.-cikk, április 6-án elfogadott s 11-én már királyi szentesítést is nyert. Ezzel új aerába lépett Magyarország.

Még március végén is (29 s következő napokon) tartott gyűlést a kerület, de azon csak a felgyülemllett folyó ügyeket intézte el.

Az új reformtörvények csakhamar ismételt összegyűlésre készítették a kerületet. Tudatni kellett a létrejött szabadelvű vallásügyi törvényeiket s a miniszter ápr. 27. és május 6-án kelt körlevelei értelmében megtenni az előleges intézkedéseket s általán készülni az aug. 1-ére kitűzött közös tanácskozásra. Így tartott gyűlést a kerület május 18. s több napjain, ezúttal a kir. tanácsos püspök mellett a koronaőr br. Vay Miklós főgondnok elnöklete alatt is. Az embereket a hirtelen nagyot változott új idők szelleme lengi át. Reménnyel, lelkesedéssel eltelve élvezik a jelent s néznek a jövőbe. Hatalmas éljennel, sőt örömkönnnyekkel kísérik a korszakos XX-ik t.-cikk felolvasását s egyben meleg köszönetet és bizalmat szavaznak a kiváló tehetségű vallás- és közoktatásügyi miniszternek, br. Eötvös Józsefnek. Elrendelik a szavazást azon küldöttekre, akik aug. 1-én a vallás ügyében a

miniszterrel értekeznek, s ami a 48-as eszmék teljes győzelmét jelenti, erősen hangsúlyozzák egyházi közigazgatásunkban a népképviseleti rendszer behozatalát, sőt kimondják, hogy a küldötteket ez alapon kell választani, s hogy gondoskodjanak az előjárók, hogy a legkisebb gyülekezet se maradjon ki a szavazásból. A főgondnok br. Vay Miklós a gyűlés szünni nem akaró éljenzése és tapsai között nyilvánítja ki, hogy mihelyt a képviseleti kormányrendszer életbe lép, azonnal lemond tisztségéről és aláveti magát az új szavazásnak. Végül elrendeli a gyűlés a miniszter által a tárgyalás alapjául bekívánt adatok összegyűjtését.

A következő jul. hó 3-án ismét gyűlésezik a kerület, de ezúttal csak a folyó ügyeket intézi el.

Az értekezlet tagokra elrendelt szavazás megajtétvén, megválasztottak: Békés-Bánáthól: Kiss Bálint esperes, Tormási János, Bonyhai Benjámín, Elekes András; nagybányai egyh. megyéből: Melegh Dániel; Beregből: Lónyay Menyhért, Bakesy László; Biharból: Nagy István, Hodossi Miklós; debreceni egyh. megyéből: Szoboszlai Pap István superintendens, br. Vay Miklós főgondnok, Soltész József esperes, Karap Sándor; Érmellékről: Dobozi Mihály, Csécsi Nagy József; Heves-Nagykúnságból: Illési János, Borbély Miklós, Kocsa István esperes, Szabó Pál; nagykárolyi egyh. megyéből: Besztercei Ferenc; Máramaros-Ugocsából: Pataki János; Alsószabolcs-Hajduvidékről: Benedek Lajos esperes, br. Vay Lajos, Péli Nagy Gábor; Felsőszabolcsból: gr. Degenfeld Imre, Nagy Sámuel esperes; Szatmárból: Kiss Aron, Riskó

adhat a mi megkérdésünk, beleegyezésünk nélkül: eszemágában sincs oda következtetni, hogy tehát mi az állam segítségét el ne fogadjuk. Sőt inkább! Voltak és vannak, a kik ezt és illetőleg az 1848. 20 t.-c. szellemében teendő intézkedést alaposabb tudományos készültséggel sürgették, de egy sem, a ki több hévvel tette volna azt nálem, ki már régóta, közelebről az elmúlt évben is a Prot. Közlönyben több cikkben. Hanem éppen azért, mert az elmérgesedett kérdés gyökeres megoldását óhajtom, azért tartom okvetetlen szükségesnek felekezetünk törvényes formában kihallgattatását a törvény megalkotása előtt. Egyszersmind szomoruan láttam másokkal együtt máskor is, a legközelebbi alkalommal is, hogy elkezdve jó módban élő papjainkon — nagyon kevés kivétellel, a hova tartozik Eröss Lajos úr — fel magas állásu egyházi és világi férfiakig és törvényes hatóságainkig, nem mondok többet, csak ennyit: a szegény nyomorgó lelkészek inségéről, az arra hivatottak nem vesznek eléggé és a maga idején tudomást; mozgalmáról még lapjaink sem: ezeket még annyi figyelemre sem méltatják, hogy említést tegyenek rólok. Ha másképp volna nem történik vala meg, hogy a s.-szentgyörgyi országos lelkészi értekezlet határozatát, memorandumát egy magán jellegű küldöttség vigye fel a miniszterhez, a ki azt éppen ezért nem teheti a közegyház óhaja, szükségai törvényes kifejezőjének, ha szinte jogosultságát sem ő, sem más kétségbe nem vonhatja. És ha másképp volna, ha úgy, a mint lenni kellene: úgy a midőn egyházunk legfőbb hatósága a konvent a miniszter törvénykészítő szándékáról tudomást vett, meg kellett volna követelni egyházunk törvényes formában leendő kihallgattatását, a hol is a miniszternek információt adván a szükség teljességéről, ma talán nem ez a javaslat vitetett volna a törvényhozás elé. Ez ugyanis nem elégít ki, nem hoz megnyugvást.

Nem elégíthet ki, mert a betegséget nem veszi

gyógykezelés alá a maga egészében, a beteg testnek csak egy kis részére nyújt, arra sem alaposan gyógyító irt; mert a fizetésrendszer nyomorúságát csaknem kivétel nélkül szenvedő, tehát segedelemre szorult lelkészek csak egyik részének jön segítségére, annak sem a szükséghez mért módon. A keperendszer Erdélyben elviselhetetlen; a szocialismus forrongása pedig a magyarországi prot. papságot fenyegeti végpusztulással. Ugyanazért ha már hozzá fogtunk, pedig hozzá fogni nagyon eljött az ideje, olyan megoldását kellett volna keresni ez égető kérdésnek, a mely a papságot ragadja ki az adózó nép körmei közül, de másfelől segítsen az inséges népen is, hogy meglévén az egyház belső nyugalma, a nemsokára bizonyosan elkövetkező szörnyű rázkódásoknak nagyobb erővel állhasson ellen. És ez hazánkban is érdekében áll. Mert minden rázkódás, mely a magyar prot. egyházat ingatja, a magyar alkotmányos államot is rázkódtatja. És ha elkövetkeznék a magyar protestáns egyház végpusztulása: utána nemsokára romba dőlne az alkotmányos magyar nemzeti állam is. Éppen azért a magyar protestánsok valamikor csak létükért küzdenek, mindig tiszta tudatával bírnak annak, hogy míg egyfelől a lelkiismereti szabadság biztosításáért harcolva, Isten országa, a láthatatlan egyház építésen fáradoznak, ugyanakkor más felől egyházunknak, mint az államban történelmi jogosultsággal kifejezett egy társadalmi alakzatnak megerősítésével magához a magyar nemzeti állam épületéhez emelnek egy nagyon jelentékeny védbástyát. De a magyar nemzetben ennek beismerése csak egy időszakban volt általános elterjedve: 1832—1848-ig, a mely időszak országgyűlései alatt éppen r. kath. férfiak adtak erőteljes kifejezést ezen beismerésnek — valamint annak, hogy itt az ideje a magyar protestánsok szolgálatai megjutalmazásának — másokkal, érdemtelennel egyenlővétele és élhető állapotba helyezése által. Nemes törekvéseik diadalmat nyertek az osztrák

Ignác; nagyszalontai egyh. megyéből: Balogh Péter esperes, Fábrián Gábor; a debreceni főiskolából: Péceli József, Török József; máramarosszigeti lyceumból: Pásztor Dániel. Összesen 33-an. Közülök máig is él s munkálkodik köztünk a mi ősz püspökünk Kiss Aron.

Az országgyűlés rendkívüli összehívása és az Erdélyvel való unió miatt br. Eötvös József az értekezletet aug. 1-ről sept. 1-re halasztotta. Akkor össze is gyűltek Budán úgy az ev. ref. mint az ág. evang. és unitáriusok bizalmi férfiai. A reformátusok elnöke Széki gr. Teleky József volt, de az egész tanácskozásra a legnagyobb hatást a nagyészű, nagytekintélyű és kiváló szónoki képességű Szoboszlai Pap István gyakorolta. Ő volt a miniszter előtt megjelent s őt az értekezlet eredményéről tudósító összes prot. küldöttség szónoka is. Az értekezleten, mely sept. 6-án ért véget, már nyomott hangulat uralkodott, sőt aggodalom ült meg a lelkeket, mert az alvidékről és Horvátországból mind nyugtalanítóbb hírek érkeztek s a kamarilla megkezdte áldatlan munkásságát. A király az országgyűlés küldöttségét nem fogadta el, s Jellasiche sept. 9-én átlépte a határt. Erre sept. 11-én Batthyány s vele Eötvös beadták lemondásukat. A vallási- és iskolai nagy reform. miniszter szívszakadva bújdosott ki hazájából.

Ily viszonyok közt nemcsak a szeptemberi értekezletnek nem lett eredménye, hanem a 48-iki törvény is koporsóba tétetett, hogy jobb időben majd újra feltámadjon. Az értekezlet alkotmányozó nemzeti zsinat összehívását is elhatározta, melynek helyéül Szoboszlai

Debrecent ajánlotta de az ágostai kedvéért, Budapest mellett maradtak. Mindez a bekövetkezett súlyos idők miatt pium desidériummá lett. De föltámadt a rút rágalom nyelve s az aulikus érzelmű, diplomata finomságu, de törhetetlen ref. püspököt, akkori nagyjaink egyik legkimagaslóbb alakját Szoboszlai Pap Istvánt beszennyezni törekedett. „Uram Isten! — irta a névtelen rágalmazó a Március Tizenötödikében — a prot. főpap Szoboszlai Pap István camarillai titkos ülésben főhelyen szerepel egy convertita gazemberrel (Domokos László).“ E rágalom ellen a tiszteletre méltó férfit védtek összes tettei, egész élete, de írásban is oltalmára kelt a méltatlanul meghurcoltnak Fésős András egyh. kerületi főjegyző.

Még egyszer tartott gyűlést a hanyatló, annyi reményt ébresztett 1848. esztendőben a kerület nov. 6-án. Veszélyben volt a haza, mindenfelől ellenség környezte. E szorongatott helyzetben az elnöklő püspök indítványára hazafiui áldozatkészséggel határozta el a kerület, hogy minden egyházmegyei, egyházi és főiskolai igazgatóságot felszólít, áldozzanak a rendelkezések alatti pénztárakból a haza oltárára, küldjék be az adományokat az egyh. kerületi pénztárba, honnan azoknak a szükséges helyre leendő eljuttatásáról a püspök gondoskodik.

E magasztos ténynyel zárja be a kerület 1848-iki működését, hogy majd 1850 szept. 21-én a csász. kir. biztos Uray Bálint főispán jelenlétében mélyen megsomorodott szívvel nyissa meg újra gyűléseinek sorozatát.

S. Sz. J.

kormányval szövetségelt pópás papság ellenszegülései ellenében az 1848: 20 t.-c. megalkotásában, de a mely t.-cikket a mi javunkra értékesíteni a bekövetkezett viharos időkben, majd ezeket követő abszolút, reactionarius korszakban nem lehetett. Az abszolútizmust megtörte első sorban a magyar prot. egyházak alkotmányos ellenállása, a reakció is elbujni látszott sötét odujában, de mire az 1861-től felendült liberalis szellem a magyar prot. egyházak javára is alkothatott volna, a reakció újra hatalmába kerítette az elmékét és ma, épen napjainkban féktelen orgiákkal üli diadalát. Ez a vallási reakció — s fájdalom! a másik reakció: a társadalmi, t. i. a szocialismus az is ellenünk, a prot. egyházak ellen reagál. A reakció köti meg a kezét a miniszternek és a törvényhozó testületnek teljesen kielégítő, megnyugvást hozó törvény alkotásában.

E javaslat törvénynyé válása után a helyzet a prot. egyházakban ez lesz: Kézpénzfizetést — kiegészítést kap egész 500 frtig egy rész, de az alapfizetés felhajtására nézve megmarad ez a rész is és megmaradunk mindnyájan a régi nyomorúságban, mégis a lelkészek azon részében, a mely ezen túl is csak a természetbeli szolgáltatásokból kapja be összes fizetését a kedvetlenség, az elégtelenség érzete támadt, mikor látni fogják, hogy a 4-ed o. egyházak lelkészei azzal a készpénz segítséggel mennyivel többre boldogulnak az 1-ső o. állások papjainál, Mert hogy micsoda jelentősége van 500 frt készpénznek, azt mi érezzük igazán itt Erdélyben, a hol gazdálkodás nélkül megélni nem lehet és a hol az elsőtől az utolsóig minden falusi pap gazdálkodik, szánt, vet, kaszál, kapál, marhát gondoz, vásárookra jár stb. Ha most itt évenként 500 frtot fektethet valaki gazdasági felszerelésekbe egy 4-ed o. papságon, egy másik pedig 1-ső o. papságon egyedül a föld terményeiből akar pénzt előállítani: hát 5—6 év alatt az a 4-ed o. pap itt Erdélyben gazdag ember lesz, az 1-ső o. pedig koldus. Példát tudok rá. E mellett a 4-ed o. papnak terhe kevesebb; gyámintézetbe kevesebbet fizet; mellékhitváltat ha folytat, senki meg nem ítéli, még segélyért is folyamodik és nyer, a mit egy 1-ső o. pap mind meg nem tehet. A mult évi konventi jegyzőkönyvből tudok kimutatni papot, a kinek van módja nagy haszonbért tartani, ő maga postamester, felesége tanító, innen-onnan mellékes jövedelme felmegy 1200 frtig, hintója, szép lovai vannak, a miket nem hivatalosan és hivatalosan tudnak: de mert lelkészi jövedelme 300 frtra van értékelve, a konventhoz segélyre felajánlatott és kapott, a szomszédja 1-ső o. pap: sehonnan semmi mellékjövedelme, egy krajcár készpénze eleitől fogva rossz termések, földjei terméketlenek, mert nincs módja javíttatni, évek óta élethalál harcot viv a szegénységgel, mely évről évre fokozódik, ezt is tudják mindenek; de ennek sem hivatalt vállalni nem illenek, ha lehetne is, sem segélyre még csak álmában sem gondolhat, mert hát papsága 1-ső osztályu, holott tényleg alig ad többet 600 frtnál. De van a Prot. Közlöny mult év folyamában egy cikk, melynek írója a jelentőiek ellen panaszolva, elmondja, hogy ő annak alapján 800 frt után fizeti az orsz. gyámintézeti díjat, de jövedelme a valóságban alig 300 frt. Ha most a 4-ed o. papok még 3—500 frtig emelkedhető készpénz fizetést kapnak: micsoda felfordult világ lesz ez! Vajjon alkalmás-e kielégíteni, megnyugvást hozni?!

De mondjuk, hogy legalább egy része a papságnak és épen azok, a kik eddig legnagyobb nyomorúságban éltek, most e segedelemmel ettől megszabadulnak. Vajjon igen? . . . Oda át a Királyhágón túl is panaszoknak

hogy a pap adóvégrehajtó. Pedig ott — a mint emlékszem — ma már sehol sem szedi az egyházi hivatalnok a maga fizetését közvetlen a hívektől, hanem felszedik a gondnok egyháziak, vagy nagyobb és rendezettebb egyházakban behordják magok a hívek a magtárba és onnan egy summában kapják illetményöket papok és tanítók. De jöjjenek el ide lássák meg, mi van itt! Az én egyházamban még meg van az a rend, hogy a szalmás kepe (buza illetmény keresztekben) egynapon behordja 90—60 ember. A terméshez képest így változhatik a szalmás kepezők száma, sőt leolvadhat 0-ra is. (Igaz, hogy e rendért aztán nekem meg kell fizetnem, — megvendégelvén az összes kepezőket pálinkával, lepénynyel, a presbyteriumot és egyházi szolgálkat ebéd-del úgy 25—30 frt költségben.) De van egyház és pedig a legtöbb ilyen, hogy az aratás után megkezdik a szalmás kepe behordását, naponként 5—6 ember, hét számra, hónap számra, mialatt az asztag áll fedetlenül, vagy Tiszt. uram fedje be minden éjjelre és minden felhő láttára. Ezután úgy októbertől fogva jönnek a *vékások* mind e mai napig, február végéig. Aztán míg bemérjük a „*kis bért*“ ha nem telik ki a véka, azzal gyanusít, hogy a hites véka mellett nagyobbát csináltatunk, holott ugyanabba a vékába töltögette gabonáját még a dédapja is. Nem rajzoló vagyok, csak még azt mondom el, hogy én nyugodtabb, csendesebb lélekkel vagyok — pedig sokféle és kemény harcát vívom a reám sulyosodó életnek — az alatt a félesztendő alatt, míg teljességgel semmi fizetés nem foly be házamhoz (márc.-tól aug.-ig) mint a másik fél alatt, melynek ritka napján marad el egy-két atyafi zsákkal a hátán keserűséggel szemében, arcán, a minek láttára mindig bánom, hogy pap lettem, pedig engem erre igaz szeretet, rajongó lelkesedés hívott. És én azon a szegény népen nem csudálkozom. Iszonyúság az még gondolatnak is, hogy egy ember, kinek semmi egyebe, mint kis háza, belsősége, évi legmagasabb keresete 60—70 frt, családja esetleg 8—10 tagu, állami és közs. adót fizet 9—10 frtot, hogy egy ilyen szegény még egyházi adóban papnak és kántornak fizessen 3 frt értéket.

Ez a helyzet Erdélyben a mostani fizetésrendszer mellett, nyomasztó lélekölő, mely az Isten igéjének szolgáját, Krisztus követőt, egy magasabb világrend hivatott munkását, tanulatlan, sokszor rosszakaratu emberek *eseléjévé* aljasítja. Ott túl pedig a hihetetlen gyorsasággal terjedő socialismus miatt kétségbeesítő. Hát mi lesz a magyarországi prot. egyházzal, ha a hitbeli tévelygéssel össze találkozott társadalmi megtévelyedés együttes erővel intéz ellene támadást! Rettenetes hogy az emberek a történelem tanúságain soha sem okulnak! A socializmust, melyre ezelőtt még nem is egészen 10 évvel azt mondták: „Semmi!“ ma vérbe akarják fojtani! Hát lehetett-e valaha és lehet-e épen ma szellemi mozgalmat megölni?! Igen, lesz így vérontás; de abba nem a szocialismus fül bele, hanem a haza békéje, boldogsága, ereje. A baj gyökerét kellene orvosolni; az elmergesedett rész kivágásával megöljük az egész szervezetet. Nem szurony és puska, hanem szeretet, jóakarát segítenek itt. Ez oldana meg alaposan minden társadalmi kérdést, a *miénket is*. A lelkészi fizetes rendezésnél azért kettős elvet kellett volna szem előtt tartani, azt kellett volna, vagy kellene a törvényhozás figyelmébe ajánlani: 1. egyfelől *fizetés javítás* a lelkészeknek, de *beszüntetésével egyszersmindenkorra az eddigi fizetésrendszernek*, mely lelkész és hívei között keserűséget támaszt; és mi ilyen irányu

beavatkozást vártunk volna az államtól, annak ilyen irányban tájékozása volna legsürgösebb teendője a konventnek; — 2. másfelől *könyvitést* a nagyon megterhelt, teher alatt roskadozó adózó népnek. Ezen kettős irányban keresztül vitt megoldás volna kielégítő, teljes megnyugvást hozó.

Harasztos, 1898 febr. 25.

Nagy István,
ref. lelkész.

Nemes szándék, kitarató munka, bizonyos siker.*

A „Debreceni Prot. Lap“ 8-ik számában szomorúan olvastam az M. Nagy István sorait. Nem az szomorított el, hogy nem tartja helyesnek a „Tiszántúli ref. tanár egyesület“ indítványát, — bár ebben sem vagyok teljesen egy nézetben vele, — hanem az esett rosszul, amit a Szerkesztő úr sem hagyhatott megjegyzés nélkül, hogy a kolozsvári theologiai fakultásról kikerülő tanárokat évek (!) óta tett szomorú tapasztalatai alapján, vallásukhoz hidegebbeknek mondja, mint a más iskolából kimenőket. E panaszt a Szerkesztő úr már mástól is hallotta; engedjen meg most ezzel egy ellenvéleményt, amely nem Kolozsvárról jön ugyan, de az ottani viszonyok teljes ismeretén alapszik.

M. Nagy István, — talán nem is akarattal, — néhány rövid sorban hármast vádat emel. Vádolja a fakultás felállítóit, akiknek nemes szándéka nem hiányzott, de azt a célt, hogy a fakultással prot. szellemű tanárokat adjon egyházunknak, meg sem közelítik. — Vádolja a tanárokat, akik nem tudnak hatni az ifjúságra, mert vallásukhoz hidegen kerülnek ki mellőlük. Vádolja az ifjúságot, amely nemesak hogy hálátlan, de emellett a legesúnyább módon, a vallásosság örve alatt szípolozza az erdélyi egyházkerületet.

A fakultás eddigi munkássága és az ifjúság emelkedett erkölcsi érzése hangos tiltakozás ezek ellen a vádak ellen.

Az eddig onnan kikerültek nagyrészt olyanok, akik végezték a theológiát, évekig szolgálták, mint segéd lelkészek egyházunkat, s csak miután meggyőződtek arról, hogy a mai kápláni rendszer mellett a közel jövő önálló és független állást számukra nem nyújt, mentek át a tanári pályára, hogy így hamarabb célt érve, családot alapítva, vagy családjukat segítve, legyenek hasznára egyházunknak és hazánknak. Ezekről mondani, hogy egyházukhoz hidegebbek, mint mások, ismerve a személyeket, tudva, hogy mindannyian felekezeti iskoláink szolgálatában vannak, kissé vakmerő. Hiszen, ha a gyakorlati lelkészet mezejét, amelyen képzettségük és ambíciójok számára az évek csak töviset termettek, elhagyták is, de egyházunkat ma is szeretik, sőt talán még erősebb hozzávaló ragaszkodásuk, most hogy átlépték az egyetem küszöbét, mint akkor, midőn a theológiáról kikerültek. És hogy ez így van, bizonyítja az is, hogy azon ifjak egyike lelkészi, másika vallástanári állásra pályázott, holott mint gymnasiumi tanároknak nyugalmas helyzetök van. Ez azt hiszem, nem az egyház iránt való hidegségre vall. — Tisztán csak tanári pályát egy ifjú végzett még csupán azok közül, akik a fakultásról kikerültek. De erről sem lehet mondani, hogy hideg, közönyös, egyháziatlan,

jóllehet fizikus és doktori címet is szerzett. Ellenkezőleg. M. Nagy István emlékezhetik, hiszen nem olyan régen volt, arra a szép felolvasásra, amelyben az említett nagy lelkesedéssel fejtegette, miként vezet a természet ismerete az Istenhez is közelebb. Az alapos készütségű fiatal ember vallásos érzésének megnyilatkozása volt ez s őszinteségében annyival kevésbé kételkedhetünk, mert már akkor csak néhány hónapja volt hátra a fakultáson.

Így áll a dolog azokkal, akik a fakultásról kikerültek. És ezt, ha másként tüntetjük fel, ártunk az igazságnak és megtevesztjük a közvéleményt.

Azt hiszem, hogy Nagy István a fakultásról kikerülők alatt nem azokat érti, akik ott hagyták az intézetet, mert szigorúnak találták, vagy esendesen eltávolítottak viselt dolgaik miatt. Ez utóbbi esetben igaza van, ezeknek vallásos érzületére a „hidegebb“ nagyon is gyenge jelző.

Hogy vallásukért és egyházukért hogy buzognak majd azok akik ezután kerülnek ki a fakultásról, az a jövő titka, de nekem erős meggyőződés, hogy egyházi életünkben tájékozatlanok, vallástalanok, üres szívűek közönyösök nem lesznek soha. És e meggyőződés a fakultás tanárainak munkájában leli alapját, amelynél különbet én — aki három egyházkerületben nyitott szemmel szemlélttem az odaadó munkát az egyházi élet terén, — nem láttam sehol.

Mikor a fakultás megnyílt, az országnak minden részéből, minden theológiájáról jöttek ide, természetesen különböző nézetekkel, különböző gondolkozással és különböző erkölcsi fogalmakkal, inkább a szabadságért, hogynem a szabadságért lelkesedve. Ezt az ifjúságot kellett a fakultás tanári karának vezetni és magasabb erkölcsi erővel látni el. Nagy feladat volt, de feladatának bámulatra méltóan megfelelt. Templom lett az a hely, amelyet ifjúsága eleinte hajlandó lett volna vendéglővé változtatni át. Erős kezekre és szerető szívekre volt szükség itten. És a fakultás tanári karé az volt. Szigorral vezette, s szeretettel hatotta át az ifjúságot. A száraz tudomány mellett szívét nyújtotta neki oda. Felolvasásaival, prédikációival nemesak vallásos érzését emelte, de látkörét nyitotta s megmutatta miként kell az egyházat szeretni s érte lelkesedni. Magasan szárnyaló lelkének nem egyszer tárta fel egész mélységét előtte, mely tele volt az egyház iránt lángoló szeretettel. Nem tanára, hanem atyja volt az ifjúságnak mindenik. Ajtjuk, sőt mi több, zsebök is mindig nyitva volt a fakultás tagjai előtt, s rájuk nem egyszer ajtót nyitottak. Sokszor két tanár is ebédelt vígan beszélgetve lent a konviktusban. Máskor meg (és pedig igen gyakran) asztalukhoz volt hivatalos az ifjúságnak 8—10 tagja. Nem hiszem, hogy legyen olyan, aki legalább egyszer náluk ne ebédelt, vagy vacsorált volna. Azt sem egyszer láttuk, mikor az igazgató egy-két fakultásbeli kíséretében ment a felekre fel; mikor egyiket-másikat megszólította az utcán: „na, nem jön sétálni egyet?!“ Vajjon miről beszélgettek ilyenkor?! Talán M. Nagy István meg tudná mondani, mert őt is láttam egyszer így.

Ilyen vezetés mellett, ha az kitarjót, célt téveszteni nem lehet. A fakultás felállítóit lelki örömmel nézhetnek a jövő elé. Lesznek tanáraink, akik a matematikában azt tanítják, hogy az a legjobb számoló, aki egyházunkat s hazánkat legjobban szereti; mások akik megmutatják, mily elhalványuló semmisség a testben megjelent Ige mellett a legfelségesebb heros is. És ezeket a tanárokat a kolozsvári fakultás adja majd.

* E cikk nemesak közvetlen behatáson alapuló felvilágosítás, hanem a tanítványi hála és szeretet szép megnyilatkozása is.
Szerk.

Csak előre! Egyedül az olyan munka lehet helyes, amelyet végez a fakultás. Szeretettel a Krisztus iránt s szeretettel fog lángolni egyházunk iránt is.

Én tanárimra mindég büszke leszek, az általok nevelt ifjúságot nagyra becsülöm, és bár testemet, lelkemet a tiszántúli egyházkerület szolgálatára ajánlottam ezúttal, szívem a kolozsvári fakultás iránt nem szűnik meg, míg élek, melegen érezni.

Bácsy Gyula.

A katolikus autonomia.

V.

Az ultramontán sajtó nagy igyekezettel dolgozik most a „kath. autonomia” ügyében. Napról-napra hoz cikkeket, amelyekben azt, különböző oldalról, különböző felfogással tárgyalja; de mindegyikben egy és ugyanazon móddal: úgyszólván indulatos kirohanással, — brusque — kiméletlenül, gyalázó becsmérléssel támadja a kormány „Emlékiratá”-ban kifejezett felfogását. Célja is egy: a kath. autonomia címe alatt, a r. kath. egyház neve alá foglalt túlzó hierarkhia részére, lefoglalni mindazon állami természetű vagyoni birtokjogát, amelynek eddig — majdnem kilenc századon át — törvény szerint, csak birtoklásában volt; s mindazon kezelési és rendelkezési jogokat, amelyeket a modern alkotmányos államalakulás előtt — a magyar törvény szerint — a király, kormányhatóságai közvetítésével gyakorolt; azóta pedig a politikai Nemzet és a koronás Király egyesített akaratának kifejezésekként, a nemzet törvényhozásának többségéből, a király által kinevezett és megbízott felelős kormány specifikus „kath. célokra” gyakorol.

És még több a célja! . . . Nem áttolja, sőt állandó napirendjére tűzte, hogy a *mindenkor hazafias magyar protestantizmusnak*, — ezen, az egyéni és polgári szabadság, jogegyenlőség, nemzet-testvériség, — a modern államiság feltételeinek államélet-gyakorlatba — elvből valóságba — átvitelén buzgó felekezetenek, amely a Krisztus demokratikus elvei alapján létesülendő földi mennyország eljövételén munkálkodik, a vele e nagy és méltó célban találkozó, együtt munkálkodik *kormányhoz őszinte csatlakozását*, — diszkreditálja, a *kormány uszályhordozójának* nevezze, azon célzatosság gyanújával is sújtva azonban, hogy a protestánsok ezt azért teszik, hogy a kormány meg őket a „*kath. vagyionból*” részesítse, sőt nekik a katholicizmus felett *országos tulsulyt* biztosítson. Ezért, az eddigelé csak a protestantizmus jellemzésére használt „*istentelen, hitetlen*” stb. megtisztelő jelzőket most már a kormányra is átvizsi s mindeniknek bőven kijuttatja stb.

Ez az ultramontán művellet egészen a német „*kultur-harc*” csapásán halad, de annál még tarthatatlanabb analogia szerint; mert ha a német ultramontánok a prot. kormányt tulajdonították a kath. egyház kiirtására célzó igyekezetet, erre az ország túlnyomó prot. voltából legalább látszatot erőltethettek ki; de Magyarországon, ahol a r. katholicizmus többségben van, a király ez egyházhoz tartozik, a protestánsok nem üldözöttek, hanem üldözöttek voltak; ahol az állami vagyoni élvezetében benne van a főpapság, az alapok, alapítványokat kezelő kormány is, pedig ezek jövedelmét kijelölt „*kath. célokra*” szinte pazarul önti; ellenben a kultura terjesztésében vele odaadólag munkálkodik protestánsoknak csak kegyelem-morzsát nyújt: annak az ultramontán rémlátás szerinti törekvésnek — még csak látszata sinez meg.

Nem hagyható figyelmen kívül az ultramontánok által átvett „*bécsi rongy*” — az *antisemitizmus* sem; melyszerint az, ez államot régidőktől óta lakó, századokon át a fekvő vagyoni birtoklásából kitiltatása miatt egészen üzleti életmódra szorított, — de szorgalom, kitartás és takarékoság által vagyonosságra szert tett, ennél fogva népességi számarányához képest, az állam terhei hordozásában nagyarányú résztvevéssel osztozó, s most már *recipiált*, — ily minőségben azonban, az állampolgárság értékét hovatovább megbecsülni is tudó, s ezt nyelvben és minden honpolgári életgyakorlatban, átmagyarosodással s az államfentartó politikai nemzet-hez csatlakozással bizonyító *zsidókat*, a protestánsokkal együvé fogva, az értelmetlen és a vagyoni iránt különben is irigy tömegnek gyűlölet-tárgyal dobja; felhasználva még ellenök a humanitás elveit valló, az ultramontánok által félre-, vagy nem is értett „*Szabad-közműves*”-ségben való részvételét a magasabb műveltségű zsidóknak. E célzatos emberietlenség szótárából is kijut aztán a bőséges rész, — elnevezvén a mostani liberális elvek által vezérelt kormányt: „*zsidó-kormány*”-nak, az államot „*zsidó-állam*”-nek.

Tovább! . . . Az ultramontán sajtó a *szociálizmus* terjedésén jajveszékkel; de ebből a felelősséget a „*vallástalan intelligencia és urak*” s éppen nem a sajtó és izgató vándor szociálista apostolok számlájára írja s amazok állítólagos bűnei nagy számának felsorolásával és nagytűzésével a tömeget nemhogy csitítaná, hanem inkább lovallja; ellenben a lelkeseknek e téren való illetékes és köteles munkálkodása iránti kíváncságot nyilvánulása felett gúnyosan nevet és azt csaknem visszautasítja. Ez által annak a félelmes fajta szociálizmusnak, ha nem is egyenes, de közvetített szításával, e beláthatatlan mozgalom részesévé teszi magát. Itt sem húzza ki azonban végkép magát az orvoslásból, mert a szociálizmus gyógyszerét e jelszóban találja meg: „*Vissza Istenhez*”, a mely újra megerősíti „*a szellemi felsőbbség tekintélyét, melyet a kormány az egyházpolitikai törvényekkel, kivált a felekezetiellenességgel*” kiirtott, amely miatt kiváltképpen „*a reformátusok verhetik most mellőket*”. A másik szélsőséget állítja tehát az ultramontánizmus árkánumnak a szociálizmus ellen „*Isten nevében*” a vallás abszolút uralmát a lelkeken, természetesen a papuralmi rendszerrel, kiirtva a lélek szabad gondolkozását a népből. Ez volna a gyógyszer, a „*szellemi felsőbbség*” tekintélyének visszaállítása! . . . Orvoslás helyett mérég, mely megölné a józan, szabad gondolkozást.

A kormány pedig hallgat; s ezt a sajtót, melyről a faj-, osztály-, felekezetek- és államtörvények elleni izgatás bélyege le nem törölhető, — hagyja szabadon, megrendszabályozás nélkül féktelenkedni, mintha ily elnézés is a liberálitás jelleméhez, szükségképpen tartoznék.

Valóban, a lelki világosságban járó lélek, a köz- es hazaszeretettel telt szívű ember e kérdésre: honnan az a javíthatatlan elfordultság a földi legnemesebb eszményektől, s a hitnek az erkölcsessel ily értelmetlen össze-zavarása? . . . midőn nem tud feleletet adni, kénytelen azt egy gyógyíthatatlan lelki vakságnak és szívtelenségnek tulajdonítani, mely *hisz vakon, de szeretni nem tud, nem is akar*; vagy egy pokoli igyekezetnek, melyre *Meglia* müncheni nuntius — 1868-ban — ezzel a jellemző felkiáltással mutatott: „*Rajtunk csak a forradalom segíthet!*” — amikor t. i. a nemzetek és birodalmak felzavarodásából, egy új reakció támadván, az ultramontánizmus letűnt korát ismét és fényesebben vissza-

állítani reméli, melynek „minden út és mód jó, mely Rómába vezet.“

Nem! — nem tagadhatjuk el az ultramontánoktól, hogy — *hisznek*. De azt meg ők bizonyítják, hogy — *nem szeretnek*. E szent érzésben összpontosul pedig, a Krisztus földi, erkölcsi országának minden idegszála, amely által válik az már itt — mennyországgá. *Antisemitizmusuk* is egy borzasztó tévedés, s a bölcseség kezdetének — önismeretüknek teljes hiányára mutat; mert a Krisztus idejébeli zsidóság, legellenszenvesebb szektájának, a farizeusoknak módja szerint élve, tulajdonképpen ezeket példányképökül kellene ismerniök, amint Máté XXIII. részében le vannak írva. Az utolsó vonásig találó képet fest a farizeusok leírásában itt, a mai ultramontánokról, Krisztus: „akik fiaai azoknak, akik megölték a prófétákat“, „akik — ma is — megszürik a szúnyogot, a tevét pedig elnyelik“. Kiknek bizony így a „jaj“ is osztályrészök lehet, ami ott rájuk prófétáltatott. Mert amit Krisztus mond, az, az ő törvényében fekvő örök igazság erejéből van mondva, amelyből csak egy „ióta“ is el nem veszhet.

Egyébiránt térjünk át az ultramontán sajtó kath. autonomiára tartozó, felebb említett tárgyú cikkeire. Ezek — mint látszik — nem mindig szorosán tárgyalagosak. Bekavar azokba mindent, meggyőző érv nélkül az okok és okozatok keverékébe; gázolva a protestantizmuson, áradozón ölelkezve az antisemitizmussal, álorcásan kacérkodva a szociálmussal, hogy kihozza belőlök, ami szerinte fő: a kormány hiteltenségét, mely minden rosznak okozója, amire vihető a r. kath. egyház ellen elkövethető legnagyobb sérelem: a vagyon-birtokjog át nem bocsátása; az egyház és állam közötti szorosabb viszonynak ez okból való fel nem adása, amely ellentáll az autonomia olyféle megszervezésének, amelynek azt az ultramontán szélsőség akarná, hogy t. i. az birjon mindazon szabad önkormányzati kellékekkel, mint a prot. autonomia, anélkül azonban, ami ezt valódi autonomiává teszi, hogy ennek demokratikus elveit elfogadná, alkalmazná, hanem megtartva a r. kath. hierarkhiai szervezet minden attributumát, ami által a kath. autonomia könnyen beláthatólag — abszurdummá, lehetlenné — és az állam részéről az állam és a r. kath. egyház közötti viszonyok szabályozhatlansága miatt elfogadhatlanná válnék, vagy létesülve lenyűgöznék ismét a lélek szabadságot.

Nem célunk az ultramontán sajtónak a kath. autonomia címén napirenden levő minden termékét itt felhordani, s állami jog és prot. felfogásunk szerint elbírálni. Arra egy vaskos kötet is szűk volna. Csak amit és amint a mi heti lapunk szűk tere megengedheti, foglalozunk azokkal.

Minthogy pedig az ultramontán sajtó legfőbb képviselőjének, — úgyszólván típusának a „Magyar Allam“-ot tekinthetjük: e lap cikkeiből adunk kivonatos mutatót, az ultramontánizmus, kath. autonomiát illető gondolkodásának és tárgyalási módjának ismertetésére. Indokoljuk a „Magyar Allam“ iránti e méltatásunkat, nem cikkei felfogásának beható mélysége és szorosán tárgyilagos voltának elismerésével, mert erre vajmi kevés érdemet szerzett, hanem azzal, hogy ami e lapban írva van, abból kiváltképpen megítélhető az ultramontán felfogás annyira, hogy bátran alkalmazhatjuk reá az analogiát: „ha egy farkast láttál, minden farkast láttál.“

Avagy lehet-e a lapválasztási tapintatunk helyességének bizonyítására nagyobb erősséggel élnünk, mint azzal, hogy e lap XXXIX. évfolyamot jegyez és homlokán már 1867. aug. 17-ről IX. Pius pápa legmagasb

elismerését hordja: „Gaudemus peculiariter gratulari tibi, qui cum iam diu catholica religione et hac Sancta Sede praelieris inter heterodoxos, nobilissimo testimonio exploratiorem quoque feceris hungaricae nationis fidem tuorumque laborum efficaciam et inter catholicas unitatis suffragia vocem illius desiderari non siveris. Si Deus tam fausto successu studia tua coronavit, fidenter coeptum tuum proseguere et pro Ipso alacriter decertare perge [qui certe et vires tibi sufficiet et uberiores quoque fructus largietur.“ Nem szűnt meg ennek a liberálizmus hozsánaitól kísért s a politikai abszolutizmus útvesztőjébe jutott, leghierárkhikusabb, csalatkozhatlanságban végzett, világi fejedelemségében azonban megbukott pápának halálával, a „Magyar Allam“-nak a római szék előtt való kiváló kedveltsége. A mostani pápa XIII. Leo — 1879. ápr. 24. — adott áldásával folytatja tovább pályáját: „Azon biztos reményben, hogy Te serény tevékenységgedben, *napi lapoddal* a kath. egyházért küzdve, az Egyház irányában mindig nagyobb érdemeket szerzendesz, Reád, valamint napilapod olvasóira és előmozdítóira szívünk bensejéből *Apostoli Áldásunkat* adjuk.“

Nem azért vonatkozunk e lapra, mintha mi is, akik ezt a lapot olvassuk, a boldogító „Apostoli Áldás“ részeseinek tartanók magunkat s ezt megszolgálni igyekeznénk; — hiszen mi azon „heterodoksok“ közé tartozunk, akik nem a pápai áldást, hanem anathemat érdemeltünk ki, már első reformátoraink után örökségképpen; — hanem mert a „Magyar Allam“ kiváltképpen — par excellence — a hierárkhikus, mindenkifelett pápai — mindent beölelő hatalomért küzdő — ultramontán lap. Ennek felfogását kifejező cikkeit tehát, az ultramontán felfogás és munkamód terén a tekintély netovábbjának kell tartanunk.

(Folyt. köv.)

— a — r.

Közjogi és magánjogi modus infinitivus, Unio- és törvénytisztelet Erdélyben.

(Nyílt levél gyanánt tek. Somódi István ügyvéd, kolozsvári presbyter úrhoz.)

(Folytatás.)

Részint a fentiekből folyólag, részint az Egyh. Törv. 194. §-ának (mely az erdélyi „Utasítás“ által is kötelezőül ismertetik el) d) pontja rendelkezéséből érthetőleg, — mely szerint a lelkési díjlevél megesonkítása a presbyterium határozatával se, másként se eszközölhető: kell már konstatálnunk, hogy a „határozati javaslat“ 2-ik argumentuma se jöhet indokolás gyanánt számításba, mivel a presbyterium még az Igazg. Tanács és püspök hozzájárulásával sem hozhatott *jogerős határozatot* a papi javadalom más célra fordítására s a mennyiben a presbyterium illet határozott, az a határozat — törvény szerint — nem létezőnek tekintendő; tényleg azonban megállapítja azt, hogy a presbyterium *törvény ellenére* megesonkítja a díjlevelet s más célra költötte el a javadalmat, minélfogva ez argumentumnak szánt pont csupán beismerés, illetve írott tanuvallomás a presbyterium ellen, melynek alapján a presbyterium szabályellenes eljárása részben igazolva van, minélfogva e pont a presbyterium eljárásának elbírálásánál értékkel és pedig terhelő tanúság súlyával bír. Ugyanezen pont végén az is beismeretik, illetve igazolatik a presbyterium ellenében, hogy ez — ignorálván az Egyh. Törv. 110-134. §§-t, melyekben a lelkész hivatalos teendői

meghatározatnak és taxative előiratnak: vette magának a szabadságot a kolozsvári 4-ik lelkész hivatalos teendőit önkényesen, a törvénytől nagyrészt *eltérőleg* szabni meg. Ezúttal nem kívánom megállapítani, hogy a presbyterium ezen ténykedésével a törvényhozó jog bitorlását követte-e el, vagy pedig — tudtán kívül — hatáskörén kívüli területre tévelyedett? Annyit azonban konstatalok, hogy az erdélyi „Utasítás“ a most jelzett és a presbyterium által ignorált §§-okat is kötelező erejűeknek ismerte el.

A kolozsvári ref. egyház még az 1897. év elején egy egyházmegyét képezett nagytiszteletű Szász Gerő ur esperessége alatt. Ebben a kötelekben azonban nem találhatta meg lelke nyugalma s az óhajtott szabadságot. Más jogi helyzetet kellett teremteni és pedig gyors ütemekben rendezett művezetés mellett; át kelle alakulnia püspöki vizsgálat alatti egyházzá. Meg lett ez is, de az óhajtott állapot se nyújtott elég tágas mozgási tért, imé ez új állapotban is *korlátok* nehezítik a szabad fejlődést. Még egyetlen egy átváltozásra lehet kilátás. A jogéletnek és önálló jogfejlesztésnek még egyetlen és utolsó modus infinitivusa van hátra: letenni a püspöki vizsgálat alattiság jelmezét és odaborúlni az independentismus karjaiba. Minden igaz és józan protestáns tisztán látja, hogy a libertinismusnak eme viselt dolgai után nincs egyéb hátra, mint az independentismus boldog állapotába bevitorlázni. És ez bizonyára tisztességesebb állapot is lesz a mostaninál, mert mégis csak szebb az egyenesség, mint a görbe úton járás; mégis szebb lesz, ha az az egyház independens névvel lesz independens, mint most, a midőn magát püspöki vizsgálat alatti egyháznak mondja a nyilvánosság előtt, de az ő szívében independens.

Megjegyzem e helyen azt is, hogy ez állapot mentességére a több százados különállásra hivatkozni — nem egyéb ma már, mint súlyát és értékét vesztett üres frázis és a kik erre hivatkozni szeretnek, alig tudnak pontosan megjelölni a földrajzi határokat, melyek egykor a prot. Erdély mesgyéi valának, annnyival inkább a *Nagyságos fejedelemben* kapcsolódó egyházi és politikai erők egyensúlyát és kölcsön hatását. De azt bizonyára elismerik ellenlábasaim is mindannyian, hogy az önálló fejlődés kérdésében többet jelent ez a kifejezés: *Nagyságos fejedelem*, mint ez a másik: *méltóságos Igazgatótanács*. És, ha ez el van ismerve: úgy e kérdéssel — végeztünk.

Ugyancsak az „Utasítás“ által Erdélyre is kötelezőkül elősmert Egyh. Törv. 183—237. §§-ból következik az is, hogy a 4-ik lelkési állomásnak a „határozati javaslat“ által célba vett és indítványozott betöltési módja mellett nem képez *argumentumot* az argumentum gyanánt fölhozott harmadik pont sem. E pont azon okoskodással igyekszik a meghívás útján eszközözendő lelkészválasztás szükséges voltát igazolni, hogy a dolgot úgy tünteti föl, mintha az egyházi törvények csak azon esetre gátolnák a kevesbített díjlevél mellett a lelkészválasztást, ha ez pályázat útján eszközöltetik, ellenben meghívás mellett már nem gátolnák. A nevezetes rábeszélő passus ugyanis ez: „miután egyh. törv. értelmében a kevesbített díjlevélre *nyilvános pályázat* nem hirdethető: mondja ki a gyűlés, hogy ez állomást meghívás útján kívánja betölteni és pedig, miután a 180 tagot számláló képviselői közgyűlés joggal tekintheti magát az egész egyházközség közakarata nyilvánulásának, s miután a zsin. törv. 195. §-a ezt erdélyi egyházkerületünk számára kifejezetten fentartja: mondja ki, hogy magát tekinti a papválasztásra jogosult testületnek.“ Ez indokolásra meg kell jegyeznem, miszerint a „határozati

javaslat“ úgy az egyházi törvényt, mint a privat Utasításból folyó helyzetet hibásan fogta- és hibásan is tüntette föl. Ugyanis: nem áll az, hogy az egyházi törvények a meghívás útján való papszerzést nem tekintenek lelkészválasztásnak s úgyszólván törvényen kívüli esekelménynek tekintve, egyenesen a szabad tetszés szeszélyének szolgáltatnák ki. Miután e hamis nézetet az Igazgató tanács is magáévá tette, sőt ez is indokolás gyanánt hozta forgalomba, s e fölfogást majd *ott* kell behatódobban bírálnom, itt csak röviden jegyzem meg, miszerint egyh. törvényeink a meghívás útján eszközözendő lelkészválasztásnál is megkövetelik a megszabott kellékek betöltését, sőt itt is kizárják a megcsontított díjlevélre való választást. Erről meggyőzhet bárkit az Egyh. Törv. 200. §-a, mely a meghívás útján eszközözendő lelkészválasztás előfeltételeit a 194., 196., 197. §§-ban foglalt rendelkezését kéri számon; eme számonként §§. közül pedig a 194. §. d) pontja éppen „a lelkési díjlevél csontkítatlan fentartását“ tüzi ki a *meghívás* egyik multhatatlan előfeltételül. Honnan veszi hát a javaslat azt az állítását, hogy a díjlevél csontkítatlan fentartása csak akkor kötelező föltétel, ha a választás pályázat útján történik, ellenben a meghívásnál nem jó figyelembe? Az is nevezetes, miszerint a határozati javaslat a pályázatot „nyilvános pályázat“ néven említi, holott *nyilvános* pályázatot az Egyh. Törvény sehol nem említi. És miért nem említi? Felelet: azért, mert *titkos pályázat* nálunk soha sem volt gyakorlatban, most áll előttünk az első *titkos* pályázat a kolozsvári 4-ik lelkési állás betöltésénél. Éppen azért a *titkos pályázat* kifejezés, már akár véletlen, akár szándékos — történeti hűség tekintetében igen jól jellemzi azt a lelkészválasztást, a mely tényleg nem volt sem *pályázat* útján, sem *meghívás* útján, hanem *titkos pályázat* útján eszközölhető. A gyűlés nem tudta előre, hogy ő választásra gyülekezik, a javaslat nem tudta, hogy nem a törvényes alapon áll, — mindez arcanum vala, a titkár is titkosan tartá kéznél az állomás elfogadását tudató nyilatkozatát, melyet föle a választó gyülekezet addig nem is kért.

Az is érdekes, miszerint a javaslat komolyan hitte, hogy a 180 tagot számláló képviselői gyűlés *joggal tekintheti magát a lelkészválasztásra jogosult testületnek*. De vajjon minő joggal? Mert az Egyh. Törv. 195. §-a megadta ugyan Erdélynek a lelkészválasztási jog megállapításának kedvezményét: úgyde e kedvezményt az „Utasítás“ nem merítette ki, mert e jogfenntartási kedvezmény *dacára* elfogadta az *Egyh. Törv. 183—237. §§.* és így ezek között a 213-ik §-t is elfogadta, mely pedig a lelkészválasztásnál *képviselőnek nem ad helyet*, sőt ellenkezőleg a választó jogosultak *személyazonosságának* pontos megállapítását szigorúan megköveteli. Tény pedig, hogy ezt a §-t az erdélyi magánjog is elfogadta.* Az az eset áll fenn tehát, hogy midőn a képviselői gyűlés a „határozati javaslat“ által felrevezettetve, netalán *magát tekintette a papválasztásra jogosult testületnek*: ezen magatartásával s ebből folyó eljárásával megsértette az Egyh. Törv. 213. §-ának rendelkezését is, de megsértette a kebli „Utasítás“ rendelkezését is, mert ez utóbbi a 213. §-t is fölvette az erdélyi gyakorlat által tiszteletben tartandó törvény-cikkek sorába. És azt hiszem, nem tévedek, ha már itt

* Másfelől az erdélyi „Utasítás“ is megállapította a papválasztási jogosultságot a 192. és 193. §§-okban, de ebből sem a püspöki egyház ilyenmő joggyakorlata, sem a képviselői közgyűlés lelkészválasztó befolyása meg nem állapítható; másfelől az E. Törv. 213. §-nak rendelkezése sincs megszüntetve, mert az az Utasítás részéről *kifejezetten elismertett*. E kérdésre tisztelettel kérem föl kánon-tudósaink becses figyelmét.

megállapítom, hogy e megtévesztésre, illetve félrevezetésre irányzott törekvésért — akár követte azt a képviselő testület, akár nem — a felelősség a határozati javaslatot terheli. Egyébiránt jártasabb jogászok állapítsák meg, mi legyen e részben a döntő fontosságú szempont? Én pedig ismétlem egyszerűen a kérdést: ha csakugyan magát tekintette a képviselő gyűlés papválasztásra jogosult testületnek, hát: *minő joggal?*

A „határozati javaslat“-nak, illetve a most méltatott 3-ik pont alatti indokolásnak van még egy érdekes tulajdonsága, melyet figyelmen kívül hagyni valóban kár volna. E pontban az mondatik, hogy miután a Szeretetház felügyeletéért az Igazgatótanács *körülbelől* ugyanazon javadalommal fogja díjazni az illetőt, mint a mennyit az egyháztól kap (tehát *körülbelől* 600 frttal), s így oly egyén lesz beállítandó, a kiből az Igazgatótanács is *megnyugszik* stb. E ponttal átléptük a Rubikót, még pedig nemcsak az erdélyi „Utasítás“ és Egyh. Törv. Rubikóját, de még a róm. cath. egyházjog eddig ismeretes Rubiconját is. E pontban *megnyilatkozik*:

a) a „határozati javaslat“ hivatalos lelkiismerete és illendőség érzete, mely nem átalja az igazgatótanácsot azzal kompromittálni, hogy ez a hatóság nem a törvény rendelkezésében *nyugszik* meg, a miben minden hatóságnak kötelessége mindig megnyugodni, hanem bizonyos személyben s így nem objectív tekintetek vezérlék;

b) a „határozati javaslat“ szűklátókörű fölfogása, melyben komolyan hiszi, hogy körülbelől 600 frt évi áldozattal joga lesz az Igazgatótanácsnak az ő megnyugvását egyébben helyezni, mint a törvényben: hogy ilyen évi dotáció árán képes lesz olyan jus patronatust alapítani, a minőt sem az „Utasítás“ nem ismer eddig, sem az Egyh. Törv. sem a római cath. egyházjog oly értelemben, mint a javaslat célozza.

Hiszi, hogy egy külön munkakörnek a Szeretetház felügyeletének terheért és így merőben külön munka teljesítéséért följánlott évi zsold, melynek sem összege számjegyekben, sem hízosítéka biztos alapokban avagy ingatlan birtokban elfogadhatólag megadva nincs — minélfogva munkabérenél, vagy mellékkeresetnél egyébnél nem tekinthető, — képes leszen a külön kirótt kötelességen kívül még oly patronusi jogot állapítani meg, mely a gyülekezett — törvényben biztosított — választó jogosultságát egészen absorbeálja, sőt az egyházi törvényeket merőben megvetve jogot vegyen magának arra is, hogy az Egyh. Törv. 111—134 alatt álló összes §§-nak s az ezeket módosítás nélkül elfogadó „Utasításnak“ félretolásával önkényesen szabja meg a lelkész „hivatalos teendőit“. Már pedig a javaslat ezt is megkísérli, midőn a 4-ik lelkész hivatalos teendői közé olyasmit is besoroz, mit a törvény elő nem ír, minő p. o. a *gyermek istenitisztelek tartása*. Ily messze még a róm. cath. kegyúri jog se terjedett, mert a róm. egyházjog sem ad a kegyurnak arra szabadságot, hogy a dotált lelkésznek ujonnan irhassa elő az uniformist, vagy a misét, vagy bármint módosítsa annak hivatalos munkakörét. A jelölésbe való befolyása pedig — mint kegyúri jog — tetemesen nagyobb anyagi áldozatot igényel vala minden időben, mint az az évi díjazás, mit most az Igazgatótanács a külön munkáért följánlott.

Ha a külön szolgálatért adományozott évi díj kegyúri jogot alapíthat: ez esetben az igazságügyi miniszter is kijelölési jogot gyakorolhatna a munkácsi ref. lelkészi állomás betöltésénél, mivel a munkácsi lelkész — az ottani fegyházban teljesített lelkészkedésért — az állam részéről éppen 600 frt évi javadal-

mában részesül. A miniszter azonban rendesen *megnyugszik* abban a személyben, kit az egyházközség rendes lelkészül megválaszt, mind Munkácson, mind a többi helyeken, hol a fegyház külön lelkésszel nem rendelkezik. Talán jó lenne ha a *határozati javaslat* elvtársai e jogszerezés módját a miniszternek megmagyaráznák, hátha ő is épülhetne a kolozsvári jurisprudentiából. De a határozati javaslat lelkiösmérete megengedte, a képviselő gyűlés jogérzete pedig megtűrte, hogy a modern kegyúri jog röktönösen megállapíttassék, sőt annak használhatósága éppen a szőnyegen levő lelkészválasztásnál ki is próbáltassék. E harmadik pontban igazán szépen domborodik ki a „határozati javaslat“ jogfejlesztő lázas igyekezete, protestáns öntudata és lelkiösmérete. Ezért neveztem én ezt a „határozati javaslat“ *lelkiösméretének*. Annak is nevezem mindaddig, a míg elfogadhatóan kimutatva nem lesz, hogy tek. ügyvéd úr közölt adatai nem felelnek meg a valószínűségnek. De ettől nincs okom félni.

Miután a választás az ismeretes eljárással praeparáltatott, megtörtént a szavazás a *meghívás* eszméje mellett és ellen. Eredmény: 55 jelenvolt szavazóból a meghívás mellett szavazott 33, ellene 22, és így a *meghívás útján való lelkészválasztás* az egyh. törv. 203. §-ának második bekezdése értelmében *meghiúsult*. Az Egyh. Törv. 203. §-a ugyanis, melyet az „Utasítás“ is kötelezőül ösmert el, a második bekezdésben ezt rendel: „Ha a meghívás ellen *senki sem* nyilatkozik, akkor az illetőt megválasztottnak jelentik ki; *ellenk-zó esetben* a névsor segélyével azonnal megállapítják, hogy az ellenzők többen vannak-e az összes jogosult választók *egyharmadánál*; az eredményhez képest a választást *érvényesnek*, vagy *meghiúsultnak* jelentik ki.“ A jelen esetben hát a választást *meghiúsultnak kell vala tekinteni és kijelenteni*, mivel az ellene szavazók 22-en lévén, körülbelől négygyel *többen vannak* a választók, illetve szavazók *egyharmadánál*, a tizennyolcnál. Ha a választás ellen csak 19-en szavaznak vala, már akkor is meghiúsult. Dacára ennek a meghívás, illetve választás érvényesnek, jobban mondva megtörténtnek enuncióltatott* az elnöki székéből, holott — a fentebbiekből láthatólag — ez nem igaz. Hogy ez az enuncióltatott törvényellenes, erőszakoskodó, másfelől meggondolatlan és elannyira illetlen, mely az egyházi tekintélyt valóban lealacsonyítja: az bizonyítékokra már nem szorul. De fegyelmi törvényeink tekintetéből bírálni nem akarom, másoknak, illetve a hivatalos eljárásnak hagyom ezen — mindenestre érdekes visszaélésnek fegyelmi méltatását és minősítését.

Igen természetes, hogy e szabályellenes választást, — mely úgy alapjában, mint végeredményében merőben törvényellenes és erőszakos vala — meg kellett felelben. Miként tek. ügyvéd úr írja, ez meg is történt. Ezekben már a megfelelő törvények szellemében elmondván bírálatomat a famosus választás történeti oldalára nézve, most áttérek a kérdés érdekesebb oldalára, és bírálni fogom a *meghiúsult választásnak bírói ellátását*.

Kanonista

(Folyt. köv.)

* Megengedhető, illetve feltehető az is, — bár ebben sincs semmi vigasztaló, — hogy az elnökséget a szavazatok viszonylagos többsége vezette tévútra, nem gondolván meg, hogy a meghívás útján való választásnál a 203. §. említett rendelkezése szerint a kiesikart viszonylagos többség még nem vezet sikerre. Ezért nem jó a §§-at kevésbé nézni, vagy szemelől téveszteni. E töltetés azonban csupán a vétséget enyhíti, de a választás érvénytelenségét nem alterálhatja.

KÖZÉLETÜNK.

A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye véleménye a lelkészi jövedelem kiegyenlítéséről

a magyar országgyűlés képviselőházához beterjesztett törvényjavaslat tárgyában.

Általánosan tudva van, hogy a magyar országgyűlés képviselőházának f. é. febr. hó 7. napján tartott ülésében a nagym. vall. és közokt. magyar kir. miniszter úr beterjesztette a következő című törvényjavaslatot: *Törvényjavaslat a lelkészi jövedelem kiegyenlítéséről.* Ezen tisztelettel említett törvényjavaslat az egyetemes magyar reformált egyház jelenét s jövőjét oly közelről érinti, hogy e felett a f.-szabolcsi egyházmegyének hallgatásával mintegy belenyugvását nyilvánítani annyival is inkább nem lehet, mivel egyházi törvényeink 58. §. értelmében a törvényhozó zsinat együtt nem emléte esetén egyetemes konventünk van hivatva arra, hogy ev. ref. egyházunk érdekét az állammal szemben képviselje s amennyiben ezen főhatóságunk a törvényjavaslatra nézve nem nyilatkozott s talán remény sem lehet arra nézve, hogy a törvényjavaslat országgyűlési tárgyalásáig nyilatkozhatnék s a létérdekeinket oly közelről érintő kérdésben egyházunk álláspontját megjelölhesse s esetleg érvényre juttathassa: a f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye közgyűlése indítatva érzi magát e fontos ügyben saját külön érdekeinknek is szemmel tartásával, mint alsóbb fokú egyházi hatóság véleményét nyilvánítani s a szóban forgó törvényjavaslatra észrevételeit a következőkben tenni meg:

Bár a törvényjavaslatban nem találhatjuk fel azon elvek érvényre juttatására irányzott törekvést, melyet a magyar nemzet törvényhozása épen egy fél-század előtt már az 1848. XX. t.-c. 2. §-ban kimondott, hogy t. i. a hazában törvényesen bevett minden vallásfelekezetre nézve, különbség nélkül tökéletes egyenlőség és viszonyosság állapíttatik meg, sőt a benyújtott törvényjavaslat az idézett törvény ellenére is még fennálló egyenlőtleniséget 1. §-ban szentesíti is; és bár nem tartatott is meg az 1848. XX. t.-c. 3. §. azon rendelkezése sem, hogy e törvényjavaslatban célba vett nagyfotosságu intézkedések az illetékes felekezetek előleges meghallgatásával állapíttattak volna meg: mindezek dacára, azon kényszerhelyzet nyomása alatt, melyet a változott viszonyok miatt sokszor inséggel küzdő lelkészeink helyzete teremtett, a f.-szabolcsi egyházmegye közgyűlése a fentebb címzett törvényjavaslatot, *mint az 1848. XX. t.-c. részleges beváltását általánosságban elfogadhatónak tartja*, világos és határozott kijelentésével annak, hogy azt *törvénynyé válása esetén első lépésnek tekinti arra nézve, hogy e magyar hazában élő vallásfelekezetek jogegyenlősége bekövetkezzék.*

Azonban, hogy a törvényjavaslat legalább némi részben üdvös hatásu legyen ev. ref. egyházunkra nézve, felette szükségesnek tartjuk egyes intézkedéseinek javítását s kötelességünknek véljük rámutatni mintegy azon pontokra, melyeknek változtatás nélküli elfogadása sérelmet, sőt veszélyt okozna ev. ref. egyházunkat illetőleg:

1. Elismerjük, hogy a javaslat némi kis enyhülést szerez az inség sokszor fenyegető veszélyével küzdő lelkészeink anyagi helyzetén, de más oldalról nincs a javaslatnak egyetlen egy pontja sem, mely könnyítene

azon óriási terheken, változtatna azon köztudomás szerint is elviselhetetlen állapotot, mely egyházfenntartó hiveink vállán oly súlyosan fekszik, melyet tovább viselni képtelenek.

Az 1848. XX. t.-c. 3. §. az egyház és iskolafenntartás összes terhét az állam feladatává tette; a törvény mindaddig fenn áll, míg eltörölve, vagy megváltoztatva nincs.

Mélyen érzi a f.-szabolcsi egyházmegye közgyűlése, hogy e törvény betűszerinti végrehajtásának már annak meghozatalakor nagy akadályai voltak, ez akadályok részben ma is fenn állanak, mélyen érezzük, *hogy minél nagyobb mértékben vesz segélyt vagy egyenes ellátást ev. ref. egyházunk az államtól, annál nagyobb mértékben van veszélyeztetve autonómikus szabadsága, függetlensége s így mindaddig mig annak lehetősége elő nem áll, hogy e veszélytől félünk nem kell, az állam általi teljes ellátást óhajtunk nem lehet;* de midőn a másik veszély fenyeget — és a jelen percben az a nagyobb veszély, — hogy t. i. egyházunk tagjai kénytelenek lesznek a rajtok levő egyházi terheknek még egyházuk odahagyásával is leendő könnyítésére — egyházunk megtámadott életérdekeinek védelmére szót kell emelnünk.

Századok óta a magyar állam helyett mi viseljük a népiskolai oktatás terhét, s azok az ev. ref. lelkészi hivatalok, miket felállítottunk a multban s fentartunk a jelenben, a magyar állameszme leghívebb terjesztői, azonban hiveink, kik óriási áldozatokkal az iskolákat, egyházakat fentartják, az állami, törvényhatósági, községi kiadások s a társadalmi viszonyok elháríthatatlan követelményei folytán annyira túl vannak terhelve, hogy az áldozatok további viselésére képtelenek és a jelen társadalmi helyzetet tekintve, amikor az anarchizmus terére lépett socialismus tévtanaival telített nép látja azt, hogy a nyomorral küzdő lelkész az államtól segélyt kap, az ő óriási terhein azonban segítve nincs, még inkább hitelt ad az ámitók szavának, kik őt vallása, lelkésze ellen izgatják s ne csodáljuk, ha nem lesz elég e eje ellenállani a kísértésnek, és hogy enyhítsen anyagi sorsán, nem meggyőződésből, de kényszerűségből a felekezetnélküliség karjaiba veti magát.

Fájdalom! épen egyházmegyénk jelen helyzete, hol már több egyházban megtagadták az egyházi adófizetést, hol kijelentették: nem kell vallás, nem kell pap! igazolja az összeköttetést, mely van a socialismus és felekezeten kívüliség közt, mely a személy és vagyonbiztonság veszélyeztetésére vezet, úgy hogy ha semmi egyéb nem — csakis pénzügyi szempont áll a magas kormány és országgyűlés előtt, — amit feltennünk nem szabad, — már ettől eltekintve is, óriási különbség van azon két összeg közt, mit az állam kiad a veszélyes tévtanok elleni védelemre és aközt, mit kiadni kellene a bajok orvoslására.

Nem kiváltságot, de jogegyenlőséget kérünk! Kérjük, hogy az egyházi hatóságok által a fennálló egyházi törvények értelmében kivetett egyházi adók s az egyházak háztartásában mulhatatlanul szükséges összegek között esetleg jelentkező hiányt fedezze az állam a törvény által megszabott költségvetésből, vagy ha ezen forrásból nem lehetne, úgy a vallásalapból, melyről mint a néhai dicső emlékü magyar királyok és más kegyes alapítók által vallási célokra tett alapítványokról mi a legmagyarabb egyház tagjai a történelmi igazság és

jogfolytonosság szempontjából sem mondhatunk le soha, sőt ma fokozottabb mértékben, mint valaha, ahoz való igényünket fentartjuk.

2. Nem kerülheti el figyelmünket, hogy több egyházunkban — és bizonyosan a többi ev. ref. egyházmegyékben is lesznek ilyenek, — az oly szükséges, nemcsak felekezeti, de nemzeti szempontból is nélkülözhetetlen lelkészi hivatalok a nyommasztó anyagi viszonyok miatt ideiglenesen, míg t. i. az ily egyházak a szünetelés folytán erőt gyűjthetnek — be lettek szüntetve s a törvényjavaslat az ily egyházakat, illetve lelkészi hivatalokat, nem létezőknek tekinti; mire nézve kívánnunk kell, hogy a törvény végrehajtásakor az ily ideiglenesen beszűntetett lelkészi állások javadalmi is állami kiegészítésben részesüljenek s a szünetelő lelkészi hivatalok betöltsenek.

3. A törvényjavaslat szerint a végrehajtással megbízott államkormány az u. n. jelentő ívek alapján itéli meg ev. ref. egyházunk anyagi helyzetét, úgyde a jelentő ívek évek előtt s akkor sem egyöntetű eljárás folytán készülvén az azokban foglalt adatok ma már megbizhatlanok, nem mutatják anyagi helyzetünk valódi képét, mivel a viszonyok azóta nagyot változtak, sőt az egyházpoltikai törvények által előállott változás folytán a lelkészi hivataloknál nagymérvű jövedelmi csökkenések mutatkoznak, minélfogva kérelmeznünk kell a lelkészi jövedelmek újabb összeírását és pedig a javaslatban foglalt levonásokkal, de minden felszámítandó lelkészi jövedelemnél nem az utolsó öt, de tíz évi átlagot véve fel, mint ez a tanítói javadalmak összeírásánál épen a magas államkormány igen helyes intézkedései folytán foganosított.

4. A stolaszerű lelkészi jövedelmek megállapításánál a törvényjavaslat által előírt módozatot nem tartjuk a valódi állapot hű kifejezőjének s annyival inkább nem, mert az egyházpoltikai törvények hatásait, melyeket nemcsak hitelveinknél, de hazafias meggyőződésünknel fogva is csak pártolnunk lehetett, lelkészeink javadalmazása tekintetében évről évre fokozottabb jövedelmi csökkelést előidézőnek tapasztaljuk, minélfogva azt teljesen figyelmen kívül hagyandónak tartjuk.

5. Kérnünk kell, hogy a lelkészi hivatalok javadalmának 600 frtra leendő kiegészítése nem három év alatt, de azonnal, a 800 frtra leendő kiegészítés pedig legfellebb 3 éven belül történjék. Úgy hisszük, hogy lelkészeink eddigi nyommasztó anyagi helyzetét tekintve, mely már itt-ott, de mindenesetre elég sűrűn igazán tűrhetlenné vált, nem kell semmi bővebb megokolás ez óhajításunk teljesítésére nézve.

6. Nem hallgathatjuk el a törvényjavaslat több jelesül a 2., 14., 15., 16. §§-ban ev. ref. egyházunknak a békekötéseken, s az 1790/1. évi alaptörvényekben biztosított autonomikus jogainkba s függetlenségünkbe a magas kormány részéről beleavatkozni célba vett szándékát. Úgy a most idézett alaptörvények, mint a legmagasabb királyi szentesítéssel ellátott egyházi törvényeink megadják ev. ref. egyházunknak a vallás szabadgyakorlatából folyó ama drága és becses jogot, hogy mindenütt ott, ahol egyházunk annak szükségét látja, lelkészi állást szervezhet, s most ezen jogot a törvényjavaslat 2. §-a a vall. és közokt. miniszter beleegyezésétől teszi függővé. Éppen ilyen sérelem foglaltatik a 14. §-ban, mely azt tartalmazza, hogy a lelkészi fizetés a miniszter hozzájárulása nélkül le nem szállítható. Igaz, hogy már egyházi törvényeink is tiltják a lelkészi fizetés leszállítását, úgy de oly helyeken, hol a lelkészi fizetés fő részét a párbér teszi, a fizetés

csökkenés a hívek fogyása, vagy elszegényülésétől függ s épen azért nem a magas miniszteriumnak, hanem az egyházi főhatóságnak kívánjuk megadni a jogot, hogy a lelkészi fizetéseknek minimumát a fenforgó viszonyok szerint megállapíthassa s a netaláni kisebbedést indokolt felterjesztése alapján az államkormánytól eszközölhesse. Nagy sérelem autonomikus jogainkra nézve a 16. §. ama intézkedése is, hogy a személyváltozás a kiegészített jövedelemmel bíró lelkészi állásoknál a vall. és közokt. miniszternél bejelentessék. Nézetünk szerint ez teljes megtagadása az államkormány részéről soha kétségbe nem vont autonomikus jogainknak, melynek mellőzését épen törvényes szabadságunk jól felfogott érdekében tisztelettel, de őszintén, férfiasan kérelmeznünk kell.

7. A törvényjavaslat azon részére vonatkozólag, melyben az államellenes, vagy más súlyos erkölcsi vétséget elkövető lelkész ellenében a megtorló intézkedések felsoroltatnak, kívánnunk kell, hogy e hazában élő minden felekezet, tehát úgy a róm., mint a gör. kath. is egyenlő elbírálás alá essék.

Nyiregyházán, 1898. évi március 3. napján.

Görömbey Péter sk.,
esperes.

Gencsy Albert sk.,
e. m. gondnok.

Nagymáté Albert sk.,
e. m. főjegyző.

KÜLÖNFÉLÉK.

— **A dunamelléki ev. ref. egyházkerületnek** f. hó 8. Szász Károly püspök és Szilágyi Dezső egyházmegyei gondnok elnöklete alatt tartott közgyűlése a lelkészi fizetések kiegészítésére vonatkozó törvényjavaslat értekezletszerű megvitatása s Szilágyi Dezső, Kovács Albert, Ballagi Aladár, Dányi esperes és Szilágyi Áron felszólalásai után, Szilágyi indítványára 21 szóval 17 ellenében kimondta, miként a törvényjavaslat dolgában sem a kormányhoz; sem pedig a konventhez semmiféle felterjesztést sem kíván tenni.

— **Gyülekezeteinkből. A h.-m.-vásárhelyi ev. reform. egyházban** szép s eddig még szokatlan ünnepély folyt le a napokban. Főgymnásiumi tanárikarának a f. tanévben történt teljessé tévése következtében 5 új tanerőtől vette fel a presbyterium a tanári tisztí esküt, mely koronás királyunk egyházi és nemzeti alkotmányunk iránt rendületlen hűséget s a tanári tisztben egyh. törvényeink értelmében való hív és igaz eljárást kíván. Ez alkalommal elnök-lelkész melegen üdvözölte a felesküdtötteket, magas szárnyalású beszédet intézett hozzájuk. Atyáink alkották e főgymnásiumot — mondá — s reánk hagyák nagy felelősséggel, hogy ápoljuk ott nem egyedül a tudományt, hanem a minden bölcsesség kezdetét, az Úrnak félelmét is, hogy tanáraink lelkéből ne csak a tudomány, hanem az isteni félelem, az egyháziasság nemes érzelmé is áradjon szét tanítványainkra. Majd felemlítve, hogy az intézet áldásosságáért, jó szelleméért a tanár a felelős, azon kérelemmel, hogy az evang. szellem, nem a felekezetieskedő, hanem amely mindnyájunkat a Krisztusban egyesít, a felvilágosodásnak, az igazságra törekvésnek, a benső mély vallásosságának Isten áldását biztosító szelleme legyen vezérlőjük, — a legjobb reménnyel bizta az intézetet a felavatott tanárookra. Ezután a presbyterium s az igaz-

gató tanács és tanári karral megjelent tanuló ifjúság előtt dr. Erney István tartotta meg székfoglaló értekezését Bacsányi János és kufsteini fogságában írott verseiről, miután arra az igazgató-tanács elnöke által felhívott. A szép értekezés befejezte után igazgató-tanár üdvözölte a tudós és igen rokonszenves tanárt s a közönség eljenzése között kívánta működéséhez az égi segédelmet és áldást. — *A balmas-ujvárosi magyar ev. ref. egyházban* f. hó 6. töltötték be a Papp Sámuel halála által megüresedett lelkészi állomást. Több pályázó közül egyhangúlag *Ilyés Endre* mezőberényi lelkészt, főiskolánk volt kitűnő hallgatóját és szeniorát választották meg. Az új lelkészre a szociális-musra és felekezetenkívüliségre hajlandó községben szép és nehéz feladat vár. De hisszük, hogy az ő egyéni jeles tulajdonai, buzgalma, erélye diadalmasan fognak megküzdeni a bajokkal. A választás a legpéldásabb rendben ment végbe.

— **Kollégiumunk ifjúsága 1848-ban.** A nagy nemzetbredés, a pesti márciusi ifjúság fényes diadala az egész ország fiatalságát fölhevítette 1848-ban. Hogy maradhatott volna ki a debreczeni kollégium, a lelkesedők és előretörők táborából? Itt az ifjúság vezetői között olyanok valának akkor, mint a lánglelkű *Révész Imre*, egyike az azonkori publicus praeceptoroknak. Csakhamar összeállították kívánságaikat, melyek az ifjúság jogainak szélesbítését célozták és azokat a március 22-iki kerületi közgyűlés elé terjesztették. A gyűlés egynek a kivételével, valamennyit egyhangúlag elfogadta. Az ifjúság kívánalmái ezek voltak: 1. A tanári gyűlés, valamint az ifjúság felett ítélő törvényszékek nyilvánosak legyenek. 2. Az addig divatban volt censurák és examenek eltöröltetvén, helyökbe rigorosumok állittassanak. 3. A templombajlás az ifjúság vallásosságára, ne pedig a törvény kényszerére bizassék. 4. A főiskolai olvasóegylet iskolai közintézeté alakíttassék. 5. Minden főiskolai tanár studiumait minél-előbb nyomassa ki. 6. Az ifjúság két főtisztviselőjét (senior és contrascriba) maga választhassa. 7. Az ifjúság a városi nemzetörséghez csatlakozhassék. Ez utóbbit a kerületi gyűlésen kitörő örömmel fogadták s az ifjúság nemes buzgalma magasztaló méltánylások között örökítették meg a jegyzőkönyvben. A gyűlésen jelenlevő *tóti Poroszlay Fridrik* Debrecen város főbírája is szót emelvén, a város nevében intézett üdvözlő és magasztaló beszédet az ifjakhoz, kijelentvén, hogy áldozatkész ajánlkozásukat a városi jegyzőkönyv lapjain is megörökítteti. A kerületi gyűlés az ifjúság kívánságai közzül csak a senior választásra vonatkozót nem teljesítette, ellenben a contrascribára nézve biztosította a tanári kar ajánlottai közzül az ifjúság szabad választási jogát. Kimondotta egyszersmind, hogy azontul beiktatásuk alkalmával mind a senior, mind a contrascriba magyar nyelven értekezzenek. E rendkívüli nap lelkesedését növelte *Révész Bálint* tanárnak az ifjúság előtt tartott gyönyörű beszéde, melyet a kerület kinyomatni rendelt. E lázas napokban a tanári kar a felsőbb tanulóifjúságnak megengedte, hogy az első semester leckékönvi érdemjegyei az egész iskolai évi tanjegyekül iratván be, a fiatalok azonnal sorakozzanak a haza védelmére a nemzetörségi lobogó alá. Az ifjúság nemzetörségi lobogóját 1848 március 26-án tüzték ki ünnepélyesen a kollégium homlokzatára, amikor óriási közönség jelenlétében a rector professor, a lelkes *Pécely József* tartott lendületes felavató beszédet, az ifjúság nemzeti dalokat énekelt, melyek után felbűgött a lelkesítő táborig zene is. Kevéssel utóbb az ifjúság legtöbbször a véres harcmezőre ment. Az 1848/9-iki tanévet minisz-

teri rendeletből november 1-én nyitották volna meg, de az csak az alsóbb iskolákban volt lehetséges, a felnőtt ifjúság javarésze akkor már követte a lelkes *Tavaszi* felhívását: „Ifjak, egy pillanatra se habozzatok! Egy napot se késsetek! Egjen alattatok a föld! Rohanjon kinek lelke van oda, hol azonnal felveszik a jelen tanév idejére önkénytes honvédnek, tűzérnek!”

— **Főiskolánk énekkara** a Magyar Irod. Önk. Társulat közreműködésével f. hó 5. d. u. 4 ó. rendezte a Nagy József, Vecsey-Bruckner, Magyar-Kegyes-Kádár emlékünnepelet, nagyszámú díszes közönség jelenlétében. A cantus gyász-énekét Balogh F. theol. tanár tartalmas és lendületes megnyitó beszéde, majd Horváth fegyelmezett összhangzattal énekelt „Késő vágy“-a, Tripsó S. jh. komoly szavalata (Pán halála. Revickytől) s Huber „Talpra magyar“-jának lelkesítő előadása követte a műsoron. A 2. szakaszt pedig Huber „harmonia dies-éneke“ (a zongora-részt Ujfalussy Géza játszotta), Korsós Zoltán jh. „Ilonka“ c. szomorú rajzának felolvasása, a férfi karra Mácsai S.-től átírt népdalok hatásos előadása, Mészáros Károly jh. vig szavalatai s Huber „Rákóczi-induló“-ja töltötte ki, melyet zongorán Jóna Kálmán kísért.

— **Kérelem.** Azon nagy esperes urakat, gondnokokat, igazgatókat, kik „A prot. lelkész feladata napjainkban“ c. pályanyerés művemre az Előüzetési felhívást még be nem küldték — azon esetben ha az ívek beérkeztek volna az egyházak lelképásztoraiktól — a legmélyebb tisztelettel kérem méltóztassanak beküldeni, mivel a gyűjtő ívek már esendesen szállingóznak visszafelé — jöllehet még mindig 39 ev. ref. egyházmegyéből nem érkezett semmi válasz. S ezt arnyival inkább kérem, mivel a nyomtatott 600 példány már fogvatékán van s így valószínűleg gondoskodni kell a II. és bővített kiadásról is. Különösen a világi elem oly nagy mérvű érdeklődést tanúsított sze ény művem iránt, hogy az idég több mint 140 megrendelést lehetetlen a megváltozott idők kedvezőbb jeének nem tekinteni. A kik megrendeltek de tán postai tévedés miatt meg nem kapták a művet: egy levelező lapon értesítsenek, hogy a hibát helyrehozhassam. Megrendeléseket még mindig elfogadok — esetleg a II. kiadásra. Kérésémet megújítva magamat s művemet a nagyérdemű közönség pártfogásába ajánlva maradtam Kápolnán 1898 márc. 5 (u. p. Sajtó-Szt.-Péter, Borsod m.) *Szuhay Benedek*, ref. lelkész.

— **A Magyar Hírlap** márc. 2. sz. lapunk kiváló munkatársának Ujfalussy B.-nak 1. 8. számában közölt cikkére célozván, nagyhagy, leckéztető modorban tagadja meg, mintha a M. H. évr febr. 9., akár más számában a munkatársunktól méltán incriminált „Ami jászol“ kifejezést hasznáta, sőt a lelkészi javadalom kiegészítéséről X. Y. jegy alatt egyáltalában valaha cikket közölt volna. Tagadásával szemben kijelentjük, hogy nev. lapnak nem ugyan febr. 9., de 10. megjelent számában a „Tudjanak magyarul“ c. a. X. Y. aláírásával megjelent közleményben (4. l. feülről 37. sor) a szóban forgó kifejezés tényleg megjelölt. Ami abbéli ígéretet illeti, hogy a prot. papság és felekezet igazaiért küzdeni fog: jóakarata lekötelez bennünket, de kérünk kell, vigyázzon munkatársai megválasztásánál, hogy viszonyainkat s egyházai életmódunkat ösmerő ember is kerüljön közöttök, aki p. nem fog olyasmit írni, hogy Tisza Lajos gróf temetése alkalmával Geszten Széll K. *segédlelkész* fungált, holott Széll K. esperes urat a magyar irodalommal foglalkozóknak már mint Arany vejét is ismerniök kellene, s aki meg tudja különböztetni az egyházközséget az egyházmegyéitől és egyházkerülettől.

— **Bélyegmentes anyakönyvi bizonylatok, esketési és keresztelési jegyek stb.** A pénzügyminiszter még az 1896-ik év elején bocsatotta ki a következő körrendeletet: „Kérdés merült fel az iránt, vajjon azok a bizonylatok, a melyeket a lelkészek családi lap, családi értesítő, vagy más efféle elnevezés alatt a feleknek oly célból adnak ki, hogy azok alapján az 1894. évi XXXI. és XXXIII. törvények életbe léptek, tehát 1895. évi október hó 1-ső napja után létrejött egyházi házasságkötés és a családot érdeklőleg az egyházi házasságkötése után teljesített minden egyházi ténykedés, illetőleg anyakönyvi bejegyzés igazolható legyen — a fennálló bélyeg- és illetékszabályok értelmében bélyegkötelezettség alá esnek-e vagy sem? Minthogy az említett bizonylatok kizárólag az egyházi ténykedéseknek, illetőleg a vallási kötelezettség teljesítésének igazolására szolgálnak, tehát egyedül vallási célokból állítatnak ki: ennél fogva azokat az illetéki díjjegyzék 22. tételének g), h) és i) pontjaiban foglalt határozmányok szellemében a *feltételes* bélyegmentesség illeti meg. Szükséges azonban, hogy e bizonylatokon az illeték-szabályok 117. §-ának 4. pontjában kimondott következmények terhe alatt a kiállítás célja szembe tünően feljegyeztessék és önként értetik, hogy ezek a bizonylatok más célra semmi szín alatt nem használhatók“. Ezt a pénzügyminiszteri rendeletet mintegy kiegészítette egy másik, szintén ez időben megjelent vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet, a melyben a miniszter megemlíti azt, hogy a lelkészek az egyházi anyakönyvekből *csakis formális kivonatoknak* a kiadására vannak feljogosítva: egyúttal minden itt-ott ezelőtt divatban levő s általa is felsorolt esketési, keresztelési stb. jegyeknek a *kiadását megtiltja*, illetve arra figyelmezteti a lelkészeket, hogy ilyen jegyeket csakis egyházi használatra állíthatnak ki, — de más célra nem. *Ennek a szerfelett fontos két miniszteri rendeletnek a lelkészi hivatalokkal való közlése valami esodálatos és érthetetlen okon (!) elmaradt!* A minék aztán az eredménye az, hogy ilyen jegyek és bizonylatok ma is derűre-borúra állíthatnak ki. Figyelmeztetjük azért lelkész-társainkat, hogy legyenek óvatosak, mert a finánc a bélyegcsonkítást hamar kimondja s aztán fizetni kell! Ilyen jegyeket csakis *egyházi célra* adjunk ki s azokra a célt rávezetni soha el ne mulasztjuk! *Minden más esetben* pedig tartuk magunkat a vallás- és közoktatásügyi miniszter fent hivatolt s annak idején a lapokban közölt azon rendeletéhez, *hogy mi csakis formális anyakönyvi kivonatok kiállítására vagyunk jogosultak.*

— **Olaszország összes valdens gyülekezetei** február 25-én ünnepelték annak a napnak 50. évfordulóját, amely számukra az egykori szárd királyságban vallásszabadságukat és politikai egyenjogúságukat meghozta volt. Ez esemény emlékére Luserna San Giovanni-ban egy nagy kórházat avattak fel, amely Károly Albert nevét viseli. Umberto király az ünnepélyen Turin polgármestere által képviseltette magát.

Szerkesztői és kiadói üzenetek.

Vörös Zsigmond úrnak *Lele.* Az Adalékok besoroztattak s annak idején jönni fognak. De az aktuális események bősége oly nagy, hogy a legnagyobb anyagi áldozatok mellett sem tudunk lépést tartani az eseményekkel. — Dávid Gyula úrnak *N.-Harsány.* Kivánságát teljesítjük. A szíves üdvözlésre szíves üdvözlés válaszunk. Jól esett a régi jó időkre való megemlékezés. — S—ő A—n G—t. A közleményt megkaptuk s mielőtt lehet sort kerítünk rá. Az esperes úr igazán szép, a legmelegebb érdeklő-

déstől sugárzó körlevelét szintén vettük. Bizony nagy szükségünk van e szeretetből és buzgóságból eredő támogatásra, mert a beregi egyházmegye 63 anyaegyházaiból eddig még mindössze 14 sorakozott zászlóink alá és egy lelkészi olvasóköz.

TARTALOM-JEGYZÉK: 1848—1898. S. Szabó József. — Tárca: Ének. Id. Lénárd István. — A tiszántúli ev. ref. egyházkerület 1848-ban. S. Sz. J. — A megoldás. Nagy István. — Nemes szándék, kitartó munka, bizonyos siker. Bácsy Gyula. — A katolikus autonómia. — a — r. — Közjogi és magánjogi modus infinitivus. Unio- és törvénytisztelet Erdélyben. Kanonista. — Közéletünk: A f.-szabolcsi ev. ref. egyházmegye véleménye a lelkészi jövedelem kiegészítéséről. — Különnfélék. — Szerkesztői és kiadói üzenetek.

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társak: **Erőss Lajos és Bartha Béla dr.**

Pályázat

a nagy-károlyi ev. ref. egyházmegyébe kebelezett *parasznyai* egyház lelkésztanítói hivatalára.

Évi javadalom hivatalos becslés szerint **453 frt 35 kr** s így az egyház IV-ed osztályú.

Az állás a megválasztás után azonnal, de legkésőbb f. évi április hó végéig elfoglalandó.

Szabályszerű pályázatok *f. év március 30-ig* Segesvári József espereshez Kántor-Jánosiba (Szatmár megye, posta helyben) küldendők.

Debrecen 1898 március 8.

Kiss Áron.
püspök.

Butorok

legnagyobb választékban, jutányos árban,
izléses és legszolidabb kivitelben

KILLER EDE

butorgyáros
es. és kir. udvari szállítónál

DEBRECZEN és NAGYVÁRAD
főpiacz, kaphatók,

hol úgy a legszerényebb, mint a legdiszesebb menyasszonyi kelengyék, szobaberendezések és diszítések kifogástalanul eszközöltetnek.

Tessék a czimre vigyázni!

Tessék a czimre vigyázni!

Tessék a czimre vigyázni!

Hrabéczy Antal

Alapított
1880. évben.

vegyészeti gőzmosodája, műfestészete és tisztító intézete
DEBRECZEN, Széchenyi-utca 1801. sz.

Alapított
1880. évben.

Van szerencsém a n. é. közönséget értesíteni, hogy üzletemet, — mely 18 éves fennállása óta osztatlan elismerésben részesült — a modern technika legújabb eszközeivel **ujjonnan felszereltem és kibővítettem**, úgy, hogy az nemcsak a fővárosi, hanem a külföldi hasonló intézetekkel is képes versenyezni. Több oldalról hangoztatott kívánságnak megfelelően egy

fővárosi férfi szabót

alkalmaztam azon czélból, hogy a munkába adott férfi ruhák szakszerűen kijavításának és ki is vasaltassanak.

Festetnek: selyem, gyapju, pamut, fél-gyapju kelmék, mindennemű női ruhák egészben vagy szétbontva, butorkelmék, női jaquetek és uri öltözetek.

Tisztítottak: Női, u. m. házi-, utcai- és béli ruhák, a legvilágosabb és legvalótlanabb színű selyemruhák, napernyők, uri öltözetek, szőnyegek és függönyök.

→ Katonatiszti lópokróczok festése és tisztítása. ←

Vidéki megbízások a legnagyobb figyelemmel teljesítetnek.

Tessék a czimre vigyázni!

A Mauthner-féle hirneves

konyhakerti- és virágmagvak

zárt és hatóságilag védett csomagokban, a törvényesen bejegyzett

medve-védjeggyel

valamennyi nagyobb

fűszer- és vaskereskedésekben kaphatók.

→ A Budapesten, Andrásy-ut 23. szám alatt létező **Mauthner Ödön** cég csakis olyan csomagoknál vállal teljes jótállást egészen friss és valódi magvakért, a mely csomagok ragasztva, a medve-ábrával és a Mauthner névvel jelezve, úgy a mint a mellékelt rajz is mutatja.